

UNIVERZA V MARIBORU
FILOZOFSKA FAKULTETA
Oddelek za pedagogiko

MAGISTRSKO DELO

Sergeja Vogrin

Maribor, 2016

UNIVERZA V MARIBORU

FILOZOFSKA FAKULTETA

Oddelek za pedagogiko

Magistrsko delo

**SVETOVALNI DELAVCI IN PROBLEMATIKA
PREPOZNAVANJA NASILJA NAD OTROKI V
DRUŽINI**

Mentorica:

izr. prof. dr. Suzana Kraljić, univ. dipl. prav.

Kandidatka:

Sergeja Vogrin

Maribor 2016

Lektorica:

Tatjana Dorman, univ. prof. slovenskega jezika s knjiž. in soc.

Prevajalka:

Barbara Bračko, mag. phil.

Zahvala

Iskrena hvala mentorici dr. Suzani Kraljić za vodenje in pomoč pri oblikovanju in pisanju pričujoče magistrske naloge.

Hvala vsem domačim, ki so me podpirali in spodbujali pri študiju, ko sem to najbolj potrebovala.

Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta

Koroška cesta 160
2000 Maribor, Slovenija

PRILOGA 6B

IZJAVA

Podpisani-a Sergeja Vogrin, rojen-a 22.06.1971, študent-ka Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, študijskega programa 2. stopnje smer Pedagogika, izjavljam, da je magistrsko delo z naslovom Svetovalni delavci in problematika prepoznavanja nasilja nad otroki v družini pri mentorju-ici izr. prof. dr. Suzana Kraljić, univ. dipl. prav. in somentorju-ici / avtorsko delo.

V magistrskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

(podpis študenta-ke)

Kraj, Maribor

Datum, 23.05.2016

POVZETEK

V magistrski nalogi smo raziskovali, v koliki meri so strokovni delavci, zaposleni v svetovalnih službah v slovenskih osnovnih šolah, seznanjeni s problematiko nasilja v družini in kakšna je njihova vloga pri odkrivanju in preprečevanju tega pojava. Zanimalo nas je, ali so svetovalni delavci poučeni o možnih znakih družinskega nasilja pri učencih in kako jih v praksi tudi prepoznavajo. Prav tako smo želeli ugotoviti, kako pogosto svetovalni delavci ozaveščajo učence o nasilju in možnih zlorabah. Raziskovali smo, ali so svetovalni delavci seznanjeni s pravili ukrepanja ob prepoznavi družinskega nasilja in kako pogosto te ukrepe izvajajo ter kako uspešno ob tem sodelujejo z drugimi institucijami, predvsem s centrom za socialno delo in policijo. Ob tem smo prav tako opazovali, ali obstajajo glede nasilja v družini na otroki statistično značilne razlike med mestnimi in podeželskimi osnovnimi šolami in ali je prepoznavanje družinskega nasilja povezano z delovno dobo strokovnih delavcev, zaposlenih v svetovalnih službah v slovenskih osnovnih šolah.

S pomočjo rezultatov anketnega vprašalnika, ki smo ga poslali strokovnim delavcem, zaposlenim v svetovalnih službah na osnovnih šolah v Sloveniji, smo lahko potrdili vseh pet zastavljenih hipotez: svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah so dobro seznanjeni z znaki družinskega nasilja nad učenci in ukrepi ob srečanju z njim; svetovalni delavci pogosto prepoznavajo znake družinskega nasilja pri učencih; večinoma ukrepajo v skladu s pravili ob prepoznavi družinskega nasilja nad učenci, svetovalni delavci redno ozaveščajo učence o nasilju in zlorabah, prav tako pa v primeru družinskega nasilja nad učencem uspešno sodelujejo z drugimi institucijami.

Ključni pojmi: nasilje, družinsko nasilje, otroci kot žrtve družinskega nasilja, fizično nasilje, psihično nasilje, spolno nasilje, ekonomsko nasilje, zlorabljanje, podeželje, mesto, delovna doba, svetovalni delavci.

ABSTRACT

The master's thesis investigates to what extent employees of the counselling services of Slovenian primary schools are familiar with the issue of domestic violence and what their role is in detecting and preventing it. We wanted to know whether counsellors are informed about the potential signs of domestic violence among pupils and how they recognise them in practice. We also wanted to determine how often counsellors inform pupils about violence and potential abuse. Furthermore, we were interested in knowing whether counsellors are familiar with the rules of action laid down for recognising domestic violence, how often they take these measures into consideration and how successfully they cooperate with other institutions, especially with social services and the police. In relation to domestic violence against children, we also researched whether there are statistically significant differences between urban and rural primary schools, and statistically significant differences depending on the length of service of employees in the counselling services of Slovenian primary schools.

Using the results of the questionnaire, which was sent to employees of the counselling services of Slovenian primary schools, all five hypotheses could be confirmed, which are: counsellors in Slovenian primary schools are well aware of the signs of domestic violence against pupils and measures for confronting them; counsellors often recognise the signs of domestic violence against children; generally they act according to the rules of action laid down for recognising domestic violence against pupils; counsellors regularly inform children about violence and abuse and cooperate successfully with other institutions in cases of domestic violence against pupils.

Key words: violence, domestic violence, children as victims of domestic violence, physical violence, psychological violence, sexual violence, economic violence, abuse, rural area, city, length of service, counsellors

KAZALO

1. UVOD	1
2. OPREDELITEV NASILJA.....	3
2.1 Vrste in oblike nasilja	4
2.1.1 Fizično nasilje	4
2.1.2 Psihično nasilje.....	5
2.1.3 Spolno nasilje	5
2.1.4 Ekonomsko nasilje	6
2.1.5 Zanemarjanje	6
2.2 Razlogi za izvajanje nasilja.....	6
3. NASILJE V DRUŽINI.....	8
3.1 Oblike nasilja v družini	12
3.2 Storilci	14
3.3 Žrtve	16
3.4 Otrok kot žrtev nasilja.....	19
3.5 Znaki nasilja v družini in njegove posledice.....	20
4. PREPOZNAVANJE ZNAKOV DRUŽINSKEGA NASILJA V ŠOLI.....	25
4.1 Preventivno ozaveščanje učencev o nasilju in zlorabah.....	25
4.2 Ukrepanje in vloga pedagoških delavcev pri preprečevanju nasilja.....	27
4.3 Sodelovanje šole in pedagoških delavcev z zunanjimi institucijami	34
5. ZAKONSKA DOLOČILA IN PRAVNE PODLAGE	35
5.1 Zakonodaja na področju nasilja v družini	35
5.2 Statistični podatki	41
5.3 Sodni primer nasilja v družini	42
6. EMPIRIČNI DEL.....	46
6.1 Namen raziskave	46
6.2. Razčlenitev, podrobna opredelitev problema	46
6.2.1 Raziskovalna vprašanja	46
6.2.2 Raziskovalne hipoteze.....	50
6.3 Spremenljivke.....	51
6.4 Metodologija	51

6.4.1 Raziskovalna metoda.....	51
6.4.2 Raziskovalni vzorec	52
6.4.3 Postopki zbiranja in obdelave podatkov.....	53
6.4.3.1 Organizacija zbiranja podatkov.....	53
6.4.3.2 Vsebinsko–metodološke značilnosti vprašalnika.....	53
6.4.4 Obdelava podatkov.....	54
6.5 Rezultati in interpretacija	55
6.5.1 Srečevanje svetovalnih delavcev z nasiljem v družini nad učencem ...	55
6.5.2 Seznanjenost svetovalnih delavcev z znaki nasilja v družini nad učencem in ukrepi ob pojavu nasilja.....	57
6.5.2.1 Pridobivanje znanja o znakih nasilja v družini nad učencem in ukrepih.ob pojavu nasilja	58
6.5.3 Prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem	62
6.5.3.1 Znaki, ki kažejo na pojav nasilja v družini nad učencem.....	62
6.5.3.2 Informacije o pojavu nasilja v družini nad učencem.....	63
6.5.4 Ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem.....	64
6.5.4.1 Pravila ukrepanja.....	64
6.5.4.2 Dokumentacija pri ukrepanju ob pojavu nasilja v družini nad učencem.....	67
6.5.5 Ozaveščanje o pojavu nasilja v družini nad učencem	69
6.5.5.1 Seznanjanje učencev s tematiko nasilja v družini nad učencem	69
6.5.5.2 Seznanjanje zaposlenih na šoli s tematiko nasilja v družini nad učencem.....	71
6.5.5.3 Seznanjanje staršev s tematiko nasilja v družini nad učencem	73
6.5.6 Sodelovanje svetovalnih delavcev z zunanjimi institucijami.....	74
6.5.6.1 Vključevanje zunanjih institucij ob pojavu nasilja v družini nad učencem.....	74
7. SKLEP.....	77
LITERATURA	79

KAZALO SLIK

Slika 1: Grafični prikaz ravnanja ob opaženemu nasilju.....	33
---	----

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število obravnavanih kaznivih dejanj od leta 2010 do leta 2014 v RS..	41
Tabela 2: Struktura anketirancev po spolu	52
Tabela 3: Struktura vzorca po stratumu.....	52
Tabela 4: Struktura vzorca po delovni dobi anketirancev	53
Tabela 5: Profesionalno srečavanje z nasiljem v družini nad učencem	55
Tabela 6: Profesionalno srečavanje z nasiljem v družini nad učencem glede na stratum	56
Tabela 7: Profesionalno srečavanje z nasiljem v družini nad učencem glede na delovno dobo strokovnih delavcev.....	57
Tabela 8: Viri pridobivanja znanja o nasilju v družini nad učencem.	58
Tabela 9: Pridobivanje znanja o nasilju v družini nad učencem in ukrepih glede na stratum.....	59
Tabela 10: Pridobivanje znanja o nasilju v družini nad učencem in ukrepih glede na delovno dobo strokovnih delavcev	59
Tabela 11: Ocena seznanjenosti z znaki nasilja v družini nad učencem in ukrepi	60
Tabela 12: Ocena seznanjenosti z znaki nasilja v družini nad učencem in z ukrepi glede na delovno dobo strokovnih delavcev	61
Tabela 13: Znaki, ki lahko kažejo na nasilje v družini nad učencem.....	62
Tabela 14: Pridobivanje informacij o pojavu na nasilja v družini nad učencem...	63
Tabela 15: Ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem.....	65
Tabela 16: Ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem in ukrepi glede na stratum.....	66
Tabela 17: Ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem in ukrepi glede na delovno dobo strokovnih delavcev.....	67
Tabela 18: Dokumentacija pri ukrepanju ob pojavu na nasilja v družini nad učencem.....	68

Tabela 19: Ozaveščanje učencev s tematiko nasilja v družini nad učencem.....	69
Tabela 20: Ozaveščanje učencev s tematiko nasilja v družini nad učencem glede na stratum	70
Tabela 21: Ozaveščanje učencev s tematiko nasilja v družini nad učencem glede na delovno dobo strokovnih delavcev	71
Tabela 22: Seznanjanje zaposlenih s tematiko nasilja v družini nad učencem	72
Tabela 23: Seznanjanje zaposlenih s tematiko nasilja v družini nad učencem glede na delovno dobo strokovnih delavcev	72
Tabela 24: Seznanjanje staršev s tematiko nasilja v družini nad učencem	73
Tabela 25: Vključevanje zunanjih institucij ob pojavu nasilja v družini nad učencem.....	75
Tabela 26: Vključevanje zunanjih institucij glede na stratum.....	75
Tabela 27: Vključevanje zunanjih institucij glede na delovno dobo strokovnih delavcev.....	76

1. UVOD

Nasilje nad otroki je izredno kompleksen problem, ki zahteva številne odgovore, ki pa so odvisni od različnih potreb otroka in kulture, v kateri živi. Zloraba otroka je kombinacija zlorabe moči s strani posameznikov, družine, skupnosti ali kulture. Vladne službe, nevladne organizacije, skupnost in družina so tako odgovorne za preventivo, prepoznavo, pristop in obravnavo otrok, ki so žrtve nasilja (Bašič, 2010, str. 3).

V *Zakonu o preprečevanju nasilja v družini* (v nadaljevanju ZPND) (2008, čl. 3) je nasilje v družini opredeljeno kot vsaka uporaba fizičnega, psihičnega, spolnega ali ekonomskega nasilja proti družinskemu članu oziroma žrtvi. Velikokrat so te žrtve prav otroci, nad katerimi se lahko izvajajo vse našteje oblike nasilja, prav tako pa so žrtve tudi tisti, ki so prisotni pri izvajanju nasilja nad drugimi družinskimi člani (Filipčič in Klemenčič, 2011, str. 13, 15).

Vzgojno-izobraževalne institucije, zaposleni v njih in izvajalci ZPND morajo primere družinskega nasilja obravnavati pozorno, odgovorno in skrbno. Prav tako pa sta velikega pomena prepoznavanje znakov nasilja v družini pri učencih in ustrezno ukrepanje ob tem. Šola mora žrtvi družinskega nasilja omogočiti pomoč svetovalne službe, pomoč pri morebitnih učnih težavah, sodelovanje s starši in zagotoviti varen prostor za otroka. Pedagoški delavci morajo sodelovati tudi z drugimi pristojnimi organi, in sicer s policijo, sodiščem in centrom za socialno delo (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 12).

Vsaka oblika nasilja in zlorabe nad otrokom zaznamuje otrokov razvoj z bolečimi izkušnjami, prav tako lahko pusti telesne posledice. Otroci zaradi strahu in sramu težko spregovorijo o izkušnji nasilja, zato je zelo pomembno, da jih svetovalni delavci spodbujajo, da spregovorijo o svoji izkušnji in jim pri tem pomagajo. Svetovalni delavec je tako lahko, zaradi usposobljenosti in izkušenj z delom z otroki, zelo primerna zaupna oseba otroku. Proces nudenja pomoči prizadetemu otroku poteka v štirih korakih: prepoznavanje znakov preživetega nasilja pri

učencu, nudenje zaupnega pogovora, prijava nasilja nad učencem in sodelovanje pri nadaljnji pomoči učencu (Horvat, 2009, str. 9-10).

V magistrski nalogi smo raziskovali, v koliki meri so strokovni delavci, zaposleni v svetovalnih službah v slovenskih osnovnih šolah, seznanjeni s problematiko nasilja v družini in kakšna je njihova vloga pri odkrivanju in preprečevanju tega pojava. Zanimalo nas je, ali so svetovalni delavci poučeni o možnih znakih družinskega nasilja pri učencih in kako jih v praksi tudi prepoznavajo. Prav tako smo želeli ugotoviti, kako pogosto svetovalni delavci ozaveščajo učence o nasilju in možnih zlorabah. Raziskovali smo, ali so svetovalni delavci seznanjeni s pravili ukrepanja ob prepoznavi družinskega nasilja in kako pogosto te ukrepe izvajajo ter kako uspešno ob tem sodelujejo z drugimi institucijami, predvsem s centrom za socialno delo in policijo.

Ob tem smo prav tako opazovali, ali obstajajo glede nasilja v družini na otroki statistično značilne razlike med mestnimi in podeželskimi osnovnimi šolami in ali je prepoznavanje družinskega nasilja povezano z delovno dobo strokovnih delavcev, zaposlenih v svetovalnih službah v slovenskih osnovnih šolah.

2. OPREDELITEV NASILJA

Nasilje je agresivno dejanje posameznika ali skupine proti žrtvi ali skupini žrtev, ki lahko pusti nepopravljive posledice. Gre za kaznivo dejanje, ki žrtev poniža in osramoti. Žrtve so velikokrat ženske in otroci, ki so zaradi svoje mladosti in ranljivosti še posebej nemočni.

Ljudje živimo v skupnostih, v katerih obstajajo določena pravila o dopustnem in nedopustnem vedenju. Med posamezniki v teh skupnostih vladajo določeni odnosi in kadar se v teh odnosih pojavi nasilje, se bistveno zmanjšata kvaliteta življenja in občutek varnosti. Povzročitelj nasilja si prizadeva zagotoviti moč nad žrtvijo in tako posega v žrtvino osebno integriteto ter ji vsiljuje svojo dominacijo. Gre torej za namerno, premišljeno in nadzorovano dejanje, ki se po navadi ponavlja (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Pri nasilnem obnašanju in delovanju gre torej za kršenje človekovih pravic, in sicer pravice do varnosti, dostojanstva, miru in življenja. Gre za zlorabo moči močnejšega nad šibkejšim.

V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (2000) je nasilje opredeljeno kot »... dejaven odnos do koga, značilen po uporabi sile, pritiska«. Žužul (1989) pa ga definira kot grob napad na drugo osebo ali osebe, pri čemer pride do poškodbe ali prizadevanja škoditi tej osebi. Erb (2004) pa pravi, da nasilje obstaja že od nekdaj in se dogaja med pripadniki vseh socialnih in ekonomskih razredov, ne glede na veroizpoved, spol, kulturo, raso itd. Pogosto poteka skrito pred očmi, v zasebnih prostorih.

Nasilje je torej odnos med dvema posameznikoma ali skupinama, v katerem en akter tega odnosa z agresivnim in nasilnim vedenjem vpliva na drugega. Gre torej za zlorabo moči in predvsem neustrezen način reševanja težav. Dogaja se lahko zaradi nacionalnosti, družbenega položaja, fizičnih lastnosti, spola, starosti, karakternih značilnosti, veroizpovedi, rase itd. Na žrtvi pa lahko pusti

nepopravljive posledice.

Otroci so pogosto žrtve nasilja in zlorabe, ki se lahko pojavlja v vseh oblikah, od fizičnega nasilja, zanemarjanja, spolne zlorabe, ekonomskega nasilja ali psihičnega nasilja. Otroci zaradi različnih vrst nasilja zelo trpijo, četudi se tako ravnanje nad njimi izvaja le kratek čas. Vse to namreč vodi v veliko tveganje za trajno telesno, duševno in čustveno škodo (Finkelhor, Turner, Hamby in Ormrod, 2011, str. 2).

2.1 Vrste in oblike nasilja

Posamezne definicije zlorabe oziroma nasilja se med seboj ne izključujejo, različne oblike zlorab pa se lahko dogajajo istočasno. Obstaja več vrst nasilja, ki se torej po navadi prepletajo med seboj. ZPND (2008, čl. 3) opredeljuje fizično, psihično, spolno in ekonomsko nasilje ter zanemarjanje.

2.1.1 Fizično nasilje

Fizično nasilje je najbolj prepoznano, saj lahko na žrtvi pusti vidne posledice. Po navadi se stopnjuje od nedolžne klofute ali odpiranja do brutalnega pretepa, ki lahko povzroči žrtvi resne posledice ali celo njeno smrt. V 2. odstavku 3. člena ZPND (2008) je fizično nasilje opredeljeno kot »vsaka uporaba fizične sile, ki družinskemu članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe«.

Fizično nasilje se lahko pojavlja v družini, v šoli, na delovnem mestu, med vrstniki itd., pogosto pa je povezano prav tako s psihičnim, spolnim in ekonomskim nasiljem. K fizičnemu nasilju spadajo pretepanje, stiskanje, stresanje, praskanje, ožiganje, vezanje, davljenje, izpostavljanje visoki ali nizki temperaturi, preobremenitev, preprečevanje spanja itd. (Bezenšek Lalić, 2009, str. 23).

2.1.2 Psihično nasilje

Tako kot fizično nasilje, se lahko tudi psihično nasilje pojavlja v družini, v šoli, na delovnem mestu, med vrstniki itd., gre pa za najbolj razširjeno obliko nasilja. ZPND (2008, čl. 3) ga v 4. odstavku opredeljuje kot »... ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske.«

Psihično nasilje je težje prepoznati kot fizično, saj gre za nasilje na verbalni ravni, kot so zmerjanje, poniževanje, vpitje, izsiljevanje, grožnje, pretirano kritiziranje, nadzorovanje, zbujanje občutkov krivde, norčevanje, podcenjevanje, zavračanje, negativno primerjanje itd. Žrtve psihičnega nasilja so pogosto zaprte same vase, negotove, brez motivacije, nesamozavestne, čustveno nestabilne ter se počutijo manjvredne ali ponižane. Psihična zloraba je prisotna tudi pri vseh drugih zlorabah (Bašič, 2010, str. 16).

2.1.3 Spolno nasilje

Spolno nasilje je v bistvu oblika fizičnega nasilja, pri katerem se žrtev ne strinja s spolnim dejanjem. V 3. odstavku 3. člena ZPND (2008) je opredeljeno kot »... ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena.«

Pri spolnem nasilju gre za ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, jih ne razume ali je vanje prisiljen. Povzročitelji so večinoma moški, vendar je potrebno vedeti, da ženska sama razpolaga s svojim telesom in ima pravico zavrniti spolni odnos ali kakršnokoli spolno prakso, četudi gre za njenega partnerja (Obran, 2014, str. 20).

Med spolno nasilje štejejo aktivnosti, pri katerih oseba občuti spolno zadovoljitev in vključuje siljenje h gledanju spolnih organov, spolno dotikanje, ročno ali oralno stimuliranje genitalij, spolni odnos, uporaba pornografije, siljenje k prostituciji itd. (Bezenšek Lalić, 2009, str. 23).

2.1.4 Ekonomsko nasilje

V 5. odstavku ZPND (2008, čl. 3) ekonomsko nasilje opredeljuje kot »... neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerimi družinski član samodejno razpolaga oziroma upravlja ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov.«

Povzročitelj nasilja žrtvi jemlje denar, uničuje skupno lastnino ali ji odreka pravico do uporabe skupne lastnine, ji preprečuje pridobivanje lastnih dohodkov, jo sili v poplačilo njegovih dolgov itd. (Obran, 2014, str. 20).

2.1.5 Zanemarjanje

Posebna oblika nasilja je tudi zanemarjanje, kamor uvrščamo pomanjkljivo skrb za zdravje ali higieno, onemogočanje izobraževanja, neustrezno prehranjevanje itd. (Filipčič in Klemenčič, 2011, str. 15).

V 6. odstavku ZPND (2008, čl. 3) pa je zapisano, da je zanemarjanje »... oblika nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti ali drugih osebnih okoliščin.«

Pri zanemarjanju gre torej za resno ali stalno neustrezno zaščito pred izpostavljanjem kakršnikoli nevarnosti. Gre za prikrajšanje osnovnih življenjskih potrebščin, ki zagotavljajo fizično in psihično preživetje (Bašič, 2010, str. 12).

2.2 Razlogi za izvajanje nasilja

Razlogi za izvajanje nasilja so po navadi povezani z nadzorom nad drugo osebo, ki ga povzročitelj nasilja vzdržuje z uporabo fizičnega, psihičnega, spolnega ali ekonomskega nasilja. Najpogosteje je povzročitelj nasilja moškega spola, ki se odloči za zlorabljanje in se nasilno vede, da izkazuje svojo moč nad žensko. Kljub temu da je za povzročanje nasilja vedno odgovoren izključno in samo povzročitelj

nasilja, pa ženske krivdo pogosto pripisujejo sebi, svojemu vedenju in značilnostim (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Zaradi pripisovanja krivde sebi in svojim značilnostim pa se pogosto dogaja, da ženske ne izstopijo iz nasilnega odnosa. Kakšni so razlogi za to? Leskošek (2014, str. 45-46) ugotavlja, da med razlogi, da ženske ostajajo v nasilnem odnosu, izstopa ugotovitev, da je odhod iz nasilnega odnosa dolg proces, prav tako pa v splošnem med razlogi prevladujejo navezanost na povzročitelja nasilja in skupni otroci. Sledijo razlogi, ki kažejo na zaskrbljenost ženske glede posledic odhoda za otroke in družino. Ne nazadnje pa jih pri odhodu ovirajo finančna in stanovanjska tveganja ter pogosto tudi nezadosten osebni dohodek.

Ženske, ki so žrtve dalj časa trajajočega nasilja, po navadi ogromno naredijo, da bi preprečile nadaljnje nasilne izbruhe partnerja. Najpogosteje gre za tipe ravnanja, ki jih lahko uvrstimo med strategije izogibanja, ki so največkrat v ospredju v času, ko gre za naraščanje napetosti pred nasilnim izbruhom, medtem, ko se t. i. zaščitne strategije bolj verjetno nanašajo na obdobje samega nasilnega napada (Leskošek, 2014, str. 46).

Nasilnega vedenja ne moremo opravičiti, saj je tako vedenje izbira vsakega posameznika. Ta izbira je sicer pogosto povezana z dejavniki tveganja, kot so stres, alkoholizem, revščina, brezposelnost itd., vendar ni zaradi tega nasilje nič bolj sprejemljivo (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Razlogi za nasilje v družini so različni, lahko da gre za kakšno zamero povzročitelja do žrtve ali pa povzročitelj nasilje izvaja zaradi lastne zabave ali občutka moči, medtem pa se pogosto ne zaveda, kakšne posledice lahko nasilje pusti na njegovi žrtvi. Tudi posledice na psihični ravni, ki niso vidne in se jih po navadi podcenjuje, lahko privedejo do hude osebne stiske žrtve in celo samomora.

3. NASILJE V DRUŽINI

Družine so fizični, simbolni in odnosni prostor, mesto dogajanj in odnosov. Vanje so vpeti posamezniki, ki so člani določene družine. Ko govorimo o družini, govorimo o odnosih, ki so spleteni med družinskimi člani. Družinski člani realnost svojega družinskega življenja ustvarjajo s svojimi interakcijami in odnosi. Družinsko življenje pa lahko oblikujejo tudi nasilni odnosi med družinskimi člani (Palaić, 2012, str. 101).

Naloga družine je primarna socializacija otroka. Gre za proces od otrokovih prvih dni življenja, s katerim ga včlanimo v družbeno okolje oziroma skupino. V tem procesu mora otrok usvojiti govor, mišljenje, komunikacijo, socialne tehnike, vrednote, prepričanja, čustvovanja, delovne navade in znanje skupine, ki je po navadi del širšega kulturnega prostora. Po opravljeni primarni socializaciji, ki je naloga družine, otrok vstopi v proces sekundarne socializacije, ki je naloga šole ter kasneje še v proces terciarne socializacije, ko se mladostnik osamosvaja. Sama družinska skupnost naj bi temeljila na medsebojni opori družinskih članov, varnosti ter zadovoljevanju materialnih in psihosocialnih potreb. Ko pride v družini do krize, se osnovni temelji, ki so pomembni za primarno socializacijo, začnejo majati (Klemenčič, 2012, str. 77-78).

Družinski odnosi so lahko torej po eni strani topli in varni, po drugi strani pa napeti, tesnobni in negativni. Čustveni odnosi v družini so tako lahko polni ljubezni ali polni sovraštva. Želja vsakega posameznika je imeti varno in mirno družinsko okolje, zato je porušena varnost v tem okolju lahko zelo boleča.

Nasilje v družini ni nov pojav. Obstaja namreč že, odkar obstaja družina. Nasilje v družini ni samo družbeni problem, temveč ves čas prisotno stanje. K prepoznavanju nasilja v družini so pripomogla ženska gibanja v 70. letih 20. stoletja. Takrat se je začelo resneje raziskovati nasilje nad ženskami. Prepoznavanje nasilja v družini pa sta kasneje prav tako omogočila tehnološki napredek in medijsko širjenje informacij. Tako so se odprle nove dimenzije

pogleda javnosti na problem nasilja v družini, kar je dodatno spodbudilo veliko žrtev nasilja, da so o svoji težavi spregovorile (Bezenšek Lalić, 2009, str. 11-12).

Nasilje v družini je torej družinska in prav tako družbena težava, ki vpliva na kakovost življenja vseh vpletenih. Največkrat so žrtve šibkejši člani družine, torej ženske, otroci, starejši in osebe s posebnimi potrebami, žrtve nasilja v družini pa so lahko tudi moški.

Zloraba otrok v družini je specifična in kompleksna problematika. Posamezne oblike zlorabe se namreč med seboj prepletajo, kar je še posebej značilno za psihično nasilje, ki je navzoče tudi pri vseh ostalih oblikah nasilja. Pri samem opredeljevanju zlorabe otrok v družini pa je prav tako pomembno, da smo pozorni tudi na značilnosti, ki so odvisne od zgodovinskega obdobja, kulture in pravnega definiranja tega pojava (Domiter Protner, 2012, str. 385).

Nasilje v družini pomeni ravnanja različnih oblik in intenzitete ter njihove posledice. Opredelitev nasilnega ravnanja je pogosto odvisna od subjektivne predstave posameznikov, ki so v to ravnanje vpleteni, torej povzročitelja nasilja, žrtve, opazovalcev itd. To velja predvsem za vzgojo otrok, pri kateri se dopustne vzgojne metode med seboj razlikujejo. Za nekoga bo klofuta primeren vzgojni ukrep, nekdo drug jo bo označil za nasilno ravnanje. Vendar delovanje države, policije, centrov za socialno delo, sodišč, šol itd. ne sme biti prepuščeno le subjektivnim opredelitvam, temveč mora biti podkrepljeno s pravnimi pravili in z objektivnimi definicijami (Filipčič in Klemenčič, 2011, str. 11).

»Nasilje v družini je dejanska ali zagrožena telesna, čustvena ali spolna zloraba, ki se dogaja v kontekstu tesnega partnerstva/bivšega partnerstva« (Bašič, 2010, str. 37). Nasilje v družini se dogaja ne glede na raso, narodno ali etnično pripadnost, socialni razred, starost, spol, veroizpoved, poklic, stopnjo izobrazbe, duševno ali psihično sposobnost vpletenih. V največ primerih sta žrtve ženska ali otrok, ki ju trpinči moški. Nasilje se lahko pojavlja tudi v homoseksualnem odnosu. Družinsko nasilje po navadi ne predstavlja enkratnega incidenta, temveč gre za

dalj časa trajajoč proces, ki vključuje zlorabo moči, uveljavljanje volje in izvajanje nadzora ene osebe nad drugo (prav tam).

Družinsko nasilje je največkrat pojmovano kot nasilje med moškim in žensko, ki sta v zvezi oziroma v intimnem odnosu. Realnost je v večini primerov bolj kompleksna, saj so v nasilje v družini posredno ali neposredno vključeni tudi otroci (Maxwell, 1994).

Najbolj pogosto v družini je nasilje nad otroki, ki je hkrati tudi najmanj vidno in prepoznano. Otroci so žrtve nasilja tudi, če sami neposredno ne doživljajo nasilja, temveč so mu izpostavljeni kot opazovalci. Omenjeno se nanaša na ponavljajoče opazovanje nasilnega vedenja v družini in njegovih posledic. Povzročitelji nasilja v tem primeru so večinoma moški, ki nasilje izvajajo nad ženskami. Takšna izpostavljenost opazovanju nasilja lahko otroku prinese življenjsko travmo, strah, stres in izpostavljenost nasilnim vzorcem. Neposredno nasilje nad otroki po navadi izvajajo starši ali drugi bližnji člani družine, njegova oblika pa je odvisna od starosti in zrelosti žrtve. Otroci so lahko do 18. leta v svojih domovih izpostavljeni vsem oblikam nasilja, največkrat pa gre za fizično, spolno in psihično nasilje ter zanemarjanje. Pogosto se nasilje nad otroki dogaja v kontekstu vzgoje in discipliniranja ter telesnega kaznovanja, ki najbolj ogroža mlajše fante. Prav tako je vedno bolj prepoznan pojav spolnega nasilja na domu, ki prizadene predvsem deklice v puberteti. Velika težava nastane, ko otroci in prav tako povzročitelji nasilja le-to dojemajo kot nekaj normalnega. Starši včasih ne vedo, kako bi obvladovali težke vzgojne situacije, vendar je impulzivna reakcija razdraženega starša prav tako nasilje in kršenje človekovih pravic kot načrtno dejanje kaznovanja. Dejstvo sprejemanja nasilja kot nekaj normalnega se odraža tudi v pomanjkanju izrecne zakonske prepovedi telesnega kaznovanja, čeprav gre v tem primeru samo za preventivo. Tako bi morali trajno izobraževati in ozaveščati javnost o otrokovih pravicah in promovirati nenasilne oblike vzgoje otrok (Horvat, 2009, str. 4-5).

Ko družina ne deluje kot varno okolje, največjo škodo torej utrpijo najšibkejši

člani, in to so otroci, ki nimajo razvite telesne moči in psiholoških obramb, s pomočjo katerih bi se lahko pred nasiljem obvarovali. Družinski člani se praviloma prilagodijo stanju v svoji družini. Otrok tako ne le pasivno prejema vplive odraslih, temveč poskuša poiskati načine vedenja, s katerimi bo zmanjšal nevarnost oziroma tveganje za nasilje odraslih. Ob taki prilagoditvi se možnost nasilja lahko še poveča, možnost sprememb pa je dokaj majhna, saj žrtev ne išče pomoči (Rus Makovec, 2004, str. 24).

Henderson (2000; povz. po Rus Makovec, 2004, str. 25) navaja bistvene spremembe, ki bi se morale zgoditi v celotni družbi za zmanjšanje nasilja v družini:

- izločitev norm, ki povzdigujejo nasilje v družbi in družini – večja pripravljenost ljudi na vzgojo otrok brez telesnega kaznovanja,

- mediji in filmi – dejanja nasilja glavnih junakov so prikazana junaško, trpljenja žrtev in sočutja do njih pa ni nikjer opaziti,

- zmanjšanje stresa, ki izzove nasilje in se je v družbi izoblikoval zaradi njenih neenakosti (brezposelnost, revščina, rasne, spolne, nacionalne neenakosti, dostop do zdravstva in izobraževanja itd.),

- zmanjšanje socialne izločenosti družin – dobra povezava z neposrednim okoljem družini pomaga zmanjšati stres,

Vse vrste družinskega nasilja so resne in ogrožajo vse člane prizadete družine. Družine, ki izkusijo družinsko nasilje, so različne, prav vse pa zahtevajo enako mero pozornosti. Tudi srčni napad je drugačen od raka, in zato obolenji zahtevata različni terapiji, vendar sta obe bolezni za bolnika ogrožajoči in tako terjata največjo medicinsko pozornost (Ver Steegh, 2005, str. 4).

3.1 Oblike nasilja v družini

Nasilje v družinah ima mnogo obrazov. Najbolj znana sta nasilje moškega nad žensko in nasilje nad otroki. Nekateri prav tako opozarjajo na nasilje otrok nad starši. Nasilje, kot že omenjeno, pomeni napad ene osebe na drugo osebo in s tem na njeno odločanje, celovitost in svobodo gibanja. Nasilje v družini je po navadi trajno, lahko pa se dogajajo tudi vmesne prekinitve (Palaić, 2012, str. 102).

Oblike nasilja v družini so podobne kot oblike nasilja, ki smo jih že omenili. Gre torej za fizično, psihično, spolno in ekonomsko nasilje ter zanemarjanje. Vse našteje oblike so tudi zakonsko opredeljene. Zakonsko opredeljena pa je tudi posredna oblika nasilja, pri kateri otrok nasilje »le« opazuje, vendar je kljub temu njegova žrtev.

ZPND (2008, čl. 4) določa, da je otrok prav tako žrtev nasilja, tudi če ni neposredno izpostavljen nasilnim dejanjem, ampak je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom. Zaradi te opredelitve je zelo pomembno, da zaposleni v vzgoji in izobraževanju prepoznajo tudi oblike nasilja, ki se izvajajo nad polnoletnimi člani družine, saj tudi te pomenijo nasilje nad otrokom iz te družine. Otrok je v obeh primerih žrtev in mora biti deležen ustrezne pomoči (Filipčič in Klemenčič, 2011, str. 15).

Pri fizičnem nasilju v družini se znajdemo pred številnimi definicijami, od tistih, kjer je možnost za povzročitev fizične škode jasna, do tistih, kjer je možnost poškodb manj jasna, kot so na primer klofuta, potiskanje, prijemanje itd. Razlike v opredeljevanju fizične zlorabe se nanašajo na različne oblike vedenja in prav tako na namernost tovrstnih dejanj. Nekatere opredelitve se nanašajo izključno na namerna dejanja, pomembno mesto pri opredeljevanju fizičnega nasilja pa ima telesno kaznovanje otrok. Poznamo veliko oblik telesnega kaznovanja, pri nekaterih so vidne posledice poškodb, pri drugih, kot so dolgotrajno klečanje ali stanje v kotu, prisilno hranjenje, izpostavljanje nizki temperaturi itd., pa vidnih posledic ne moremo zaznati. Zato je v zadnjih desetletjih problem dopustnega in

nedopustnega kaznovanja otrok vse večji. Meje med kaznovanjem, ki pomeni fizično zlorabo, in tistim, ki to ni, ne moremo postaviti (Domiter Protner, 2014, str. 15-16).

Prav tako se zatika pri definiciji psihičnega nasilja v družini. Avtorji navajajo različne definicije glede tega, kdaj neko vedenje pojmujejo kot psihično zlorabo otroka. Bolj soglasni so pri oblikah vedenja staršev, ki jih uvrščamo med psihične zlorabe. Med te štejemo zaničevanje, zastraševanje, osamitev, odrekanje emocionalne dostopnosti itd. Prav tako pa je izrednega pomena neposredno kot tudi posredno (poslušanje iz druge sobe, prizori polomljenega pohištva, soočanje s pretresenim članom družine itd.) opazovanje nasilja med staršema ali drugimi člani družine. Na podlagi tega lahko sklenemo, da so psihična zloraba otrok vsa dejanja v družini, ki povzročijo psihično stisko otroka, pa naj gre za neposredno ali posredno nasilno vedenje v družini (prav tam, str. 17-18).

Spolna zloraba, za razliko od fizične zlorabe, nima nobene zveze z vzgojo ali s kaznovanjem otrok. Odrasli spolno izkorišča otroka z vedenjem, ki vsebuje elemente, povezane s spolnostjo (prav tam, str. 18).

Spolna zloraba otrok v družini se dogaja v vseh družbenih slojih. Pogosto gre za dalj časa trajajoč proces, saj lahko storilci leta gojijo domišljajske predstave o zlorabi, praksa pa kaže, da storilci spolno nasilje načrtujejo. Povzročitelji spolne zlorabe so lahko moški in ženske vseh starosti, ki so pogosto poročeni ali v partnerski zvezi in imajo otroke. Policija takšne primere težko odkrije, zato imajo pomembno vlogo pri odkrivanju tisti, ki so v bližini prizadete družine (Frangež, 2010, str. 95).

Najpogosteje uporabljena oblika družinskega nasilja pa je zanemarjanje. Gre za manj raziskano področje družinskega nasilja, saj predstavlja kompleksen pojav. Definicija zanemarjanja je namreč odvisna od zgodovinskega obdobja in kulture, o kateri govorimo. Lahko je fizične narave (neustrezno prehranjevanje, odsotnost skrbi za otrokovo zdravje, razvoj itd.), emocionalne narave (pomanjkanje psiho-

emocionalne skrbi za otroka, odsotnost pozitivnih čustvenih odnosov itd.) ali izobraževalne narave (prikrajšanje za osnovno razvojno spodbujanje) (prav tam, str. 19).

Zanemarjanje pomeni, da pri starših ni prisotne razumne skrbi, ki bi jo morali nuditi svojemu otroku. Pomeni, da starš ali tisti, ki je za otroka odgovoren, otroku ne priskrbi hrane, oblačil, zdravniške oskrbe itd., čeprav bi lahko, zato zanemarjanja ne smemo povezovati z revščino. Zanemarjanje se lahko prav tako zgodi staršem, ki so v stresnih situacijah, in zaradi tega začnejo zanemarjati otrokove potrebe. V tem primeru je potrebna pomoč za otroke in starše (Bašič, 2010, str. 13).

Oblike nasilja so torej različne, velikokrat pa se zgodi, da se pri nekaterih oblikah nasilja (psihično, ekonomsko nasilje), kjer znaki nasilja niso takoj opazni, tudi same žrtve nasilja sploh ne zavedajo ali pa se jim taka ravnanja zdijo normalna. Zato lahko sklepamo, da je dobra preventivna ozaveščenost o problematiki nasilja v družini nujno potrebna.

3.2 Storilci

Vsaka oseba je lahko storilec oziroma povzročitelj nasilja. V večini primerov so to moški, ki izvajajo nasilje nad ženskami ali otroki, saj so ranljivejši in šibkejši. Tudi ženske in otroci kot povzročitelji nasilja niso izključeni, vendar je teh primerov manj.

Vsi ljudje lahko torej storijo nasilje nad drugo osebo oziroma jo zlorabijo. Osebe, ki so to že storile, je treba obravnavati kot nekoga, ki to lahko stori ponovno. Storilce opredeljujejo določene značilnosti, in sicer prekoračitev meja, zanikanje napada, skupne psihološke poteze, zgodovina njihove zlorabe v otroštvu. Večina storilcev otroke zlorablja zaradi potrebe po moči in obvladovanju ter prav tako potrebe po brezpogojni »ljubezni«, v smislu »pripadaš samo meni« (Bašič, 2010, str. 30-31).

Obstajata dva pogosta tipa storilcev v družini, in sicer dominanten, agresiven, posesiven tip, ki si za žrtev največkrat izbere partnerko ali ženo, ki je šibka, podredljiva, negotova. Največja potreba omenjenega tipa storilca je potreba po zlorabljanju moči. Žrtev pa sčasoma zaradi agresije in dominance storilca postane pasivna. Drugi najbolj pogost tip storilca je pasivno-odvisni tip, ki se obnaša kot otrok in ima slabo razvito sposobnost vživljanja v druge osebe. Pogosto se čuti osamljenega ter ima potrebo po toplini in sprejetosti. Kljub temu da sta omenjena tipa storilcev različna, pa imata skupne značilnosti, in sicer ne prevzemata odgovornosti za svoja dejanja, imata nizko samozavest, noben ne kontrolira svojega življenja, svet se jima zdi nevaren in ne razvijeta empatije (prav tam, str. 31).

Nasilje v družini torej največkrat povzročajo moški, kar je pogosto povezano s tradicionalno predstavo o podrejenem položaju ženske oziroma s t. i. patriarhalno ideologijo. Moški, ki nasilje izvajajo, so po značaju velikokrat nemočni, svoje ravnanje pa opravičujejo z razvrednotenjem žrtve, ki naj bi bila kriva za njihovo početje. Dejavniki, ki povečujejo možnost, da bo moški zlorabljal svojo ženo, so depresija, nizka izobrazba, alkoholizem, nizki dohodki, osebnostne motnje, izkušnje z nasiljem v primarni družini in prav tako spori med partnerjema. Žrtve nasilja partnerja po navadi ne zapustijo zaradi ekonomskega položaja, pomanjkanja socialnih stikov, strahu, skrbi za mnenje drugih in otrok. Takšna vrsta nasilja pa zadeva tudi otroke, saj so posredni opazovalci (Palaić, 2012, str. 102-103).

Tabu tema so še vedno ženske kot storilke nasilja v družini, o katerih je posledično tudi manj znanega. Znano je, da so take ženske bile pogosto žrtve nasilja v otroštvu, pripisuje pa se jim naravna zaščita otroka in manjša nevarnost. Pri majhnih otrocih lahko zlorabo hitro prekrijejo z »negovalnimi opravili«, kot so umivanje, umivanje rok, menjavanje plenice, hranjenje itd. (Bašič, 2010, str. 31).

Obstajajo različna mnenja glede osebnostnih lastnosti staršev, ki izvajajo nasilje

nad otroki. Mikuš Kosova (1996, str. 70; povz. po Domiter Protner, 2011, str. 320) navaja osebnosti staršev, ki na različne načine trpinčijo svoje otroke. Pri tem poudarja alkoholizem, psihopatske značilnosti, psihosocialno motenost, impulzivnost, eksplozivnost, agresivnost, čustveno labilnost in redkeje psihotične motnje. Medtem ko Wolfe (1999, str. 57; povz. po Domiter Protner, 2011, str. 320) ugotavlja, da imajo nasilni starši številne skupne psihološke in vedenjske značilnosti, ki pa se bistveno ne razlikujejo od nenasilnih staršev v istem socialno-demografskem okolju. Prav tako pa opozarja, da so nasilni starši, za razliko od nenasilnih, pogosto imeli travmatično, težavno otroštvo, obarvano z družinskim nasiljem, revščino in alkoholizmom.

Na podlagi zapisanega lahko sklepamo, da v Sloveniji nujno potrebujemo celovit in koordiniran sistem pomoči žrtvam nasilja v družini, ki bi zmanjšal pojavnost družinskega nasilja. Otrokom in prav tako drugim žrtvam družinskega nasilja bi morali zagotoviti varnost doma in v javnosti ter vzpostaviti sistem pomoči, ki bi temeljil na potrebah žrtev nasilja. O nasilju v družini bi morali čim več govoriti in ljudi o temi informirati. Prav tako bi bilo potrebno vzpostaviti brezplačno pomoč za žrtve nasilja in posebne programe za povzročitelje nasilja.

3.3 Žrtve

Nasilje se največkrat dogaja v družinah. Žrtve smo lahko vsi, največkrat pa so to ženske in otroci. Povzročitelj nasilja se s pomočjo nasilnih dejanj hrani z lažnim občutkom pomembnosti in sprejetosti v odnosu, saj žrtev ravna v skladu z njegovimi zahtevami. Medtem se žrtev počuti manjvredno ali ničvredno in lahko tudi verjame sporočilom povzročitelja nasilja (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Žrtev med dejanjem družinskega nasilja trpi in ima mešane negativne občutke, od tesnobe, strahu, bolečine, nemoči, obupa itd. Dolgotrajno ponavljanje nasilnih vzorcev lahko privede pri žrtvi do psihičnih motenj, fizičnih in čustvenih ran, težav v šoli in izven šole, nedružabnosti, občutka krivde, vedenjskih in razvojnih

motenj itd. Žrtve pa zaradi strahu, sramote in nezaupanja povzročitelje le redko prijavijo ustreznim organom.

Struktura odnosov v patriarhalnih družbah dodeljuje moč in dominacijo moškemu spolu. Ravno koncept moči, ki določa interakcijo med moškimi in ženskami, je velikokrat vzrok za nasilje. Tradicionalno organizirane družbe temeljijo na neenakosti med spoloma, zato se v nekaterih okoljih nasilje v družini pogosto pojmuje kot nekaj sprejemljivega in zasebnega. Nasilje nad ženskami pa je družbeni problem, ki bi moral biti obravnavan javno, saj gre za kršenje človekovih pravic. Nasilje nad ženskami vpliva na številna področja delovanja žrtve, od zdravja, svobode do izobraževanja in življenja brez strahu. Partner, ki nasilje izvaja, meni, da ima do tega pravico, saj ima popolno moč in nadzor nad svojo žensko. Načini vzpostavljanja moči in nadzora pa niso samo fizično in spolno nasilje, temveč tudi psihično nasilje v obliki poniževanja, čustvene zlorabe, groženj ter ekonomsko nasilje v obliki ekonomskih pritiskov itd. Po navadi ne gre za en dogodek izgube nadzora, temveč za serijo neprekinjenega vzorca vedenja, v katerem je nasilje sestavni del dinamike odnosa (Bezenšek Lalić, 2009, str. 14-15).

Zakaj žrtve vztrajajo v nasilnih družinah? Za to obstaja več razlogov. Lahko, da se nimajo kam umakniti, da nimajo podpore drugih družinskih članov in okolice. Naslednji razlog za vztrajanje v nasilnem odnosu je navezanost posameznikov na svojo družino. Navezanost namreč nosi v sebi biološko noto. Ljudje se med seboj povezujemo zaradi zaščite in preživetja, še posebej če gre za šibke člane družbe oziroma družine. Občutek navezanosti je tako nujna, ki se lahko razvije in obstaja kljub ponavljajočemu se nasilnemu vedenju osebe, na katero smo navezani (Rus Makovec, 2004, str. 24).

Sklepamo lahko, da je nasilje v družini velikokrat vzrok za revščino in družbeno omejenost žensk in njihovih otrok, ki se morajo umikati v varne hiše, materinske domove ali k sorodnikom.

»Varna hiša ali zatočišče je varen prostor na tajni lokaciji, v katerega se lahko

umaknejo ženske, stare 18 let in več, z otroki ali brez njih, ki so v svojem bivalnem okolju ogrožene zaradi nasilja» (Horvat in Matko, 2014, str. 251).

Varna hiša nudi začasno varno bivanje in osnovno materialno preskrbo, individualno ter skupinsko svetovanje, socialno zagovorništvu, spremstvo na institucije, seznanitve z zakonodajo ter s pravicami, svetovanje pri težavah z otroki, izvajanje preventive v lokalni skupnosti itd. V Sloveniji deluje 16 varnih hiš, ki sprejemajo ženske in otroke iz Slovenije ne glede na kraj njihovega stalnega prebivališča (prav tam, str. 251).

Pri družinskem nasilju so pogosto prisotne revščina, zloraba drog in podobno. Ženske v revščini, ki so bile zlorabljene v preteklosti, bolj verjetno prijavijo zlorabo policiji, bolniškemu osebju in gredo v zatočišča bolj pogosto kot ženske z več finančnimi sredstvi. Vendar kljub temu da ženske, ki trpijo v finančnem pomanjkanju, večkrat prijavijo družinsko nasilje, še ne pomeni, da ga ne izkusijo tudi ženske, ki so premožne. Nasilja v družini pa ne moremo vrednotiti brez resnega razumevanja kompleksnosti problema. Zunanjemu opazovalcu se lahko zdi, da bi morala zlorabljena ženska enostavno oditi od svojega napadalca, vendar zadeva ni tako preprosta. Žensko po navadi s povzročiteljem nasilja vežejo finančne in pa tudi čustvene vezi, strah pred povračilnimi ukrepi, še posebej, če so v družini prisotni otroci. Takšna realnost samo poveča težavnost družinskega nasilja in njegovo prijavo (Albers, 2005, str. 8).

Nasilje je torej družbeni, ekonomski, zdravstveni, socialni, politični problem in vsekakor ni problem na zasebni ravni žrtve ali njene družine. Družinsko nasilje se dogaja ne glede na geografski, ekonomski, politični in verski prostor, ne glede na raso, narodno ali etnično pripadnost, socialni razred, stopnjo izobrazbe spol ali starost.

3.4 Otrok kot žrtev nasilja

Nasilje nad otroki je bilo eno izmed prvih prepoznanih oblik nasilja v družini. V številnih mednarodnih dokumentih (predvsem v *Konvenciji o otrokovih pravicah*, 1990) je zapisano, da otroci potrebujejo posebno varstvo države, saj so nemočni in nezmožni izbirati družino, v kateri bodo živeli (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 12).

Otrok je torej ranljivo in nemočno bitje, ki potrebuje pomoč in pozitivna čustva staršev, da se lahko sooča z okoljem in s svetom. Kakršna koli oblika nasilja, ki se izvaja nad otrokom, ga po navadi straši, vendar ta strah žrtev velikokrat zatre, kar stori za lastno preživetje. Takšno ravnanje pa seveda vpliva na otrokovo vedenje in razvoj. Lahko postane izjemno agresiven ali pretirano pasiven.

Družina je za otroka zelo pomembna, saj izkušnje iz primarnih odnosov vplivajo na kasnejše odnose z ljudmi. Otrok v družini gradi občutke lastne vrednosti in samopodobo. Če je v družini prisotna določena oblika nasilja, se v otrokovo samopodobo vtisne občutje nevednosti, ogroženosti, ponižanosti, ranljivosti itd. (Palaić, 2012, str. 104).

Na otroka se gleda kot na ogroženega, če njegove temeljne potrebe niso zadovoljene, ko so opuščene dolžnosti v zvezi z otrokom ter če je opuščena skrb za otroka. Nasilje nad otrokom lahko nastane doma, izven doma, v skrbništvu socialne službe, pri posvojiteljih, rejnikih ali kje drugje. Zlorabijo ga lahko družinski član, rejnik, skrbnik, oseba iz institucije, v kateri se otrok nahaja, ali popolni tujec. Ob zaznavi ogroženosti otroka se lahko zgodi, da nimamo nobenih oprijemljivih dejstev, ki bi kazala na zlorabo otroka, vendar se pojavi nenavadno vedenje ali ravnanje otroka, ki pri odrasli osebi povzroči zaskrbljenost in sum na nasilje. V tem primeru je potrebno takoj reagirati s prijavo ustreznim organom (Bašič, 2010, str. 6).

Palaić (2012, str. 103-104) piše, da je otrok lahko žrtev telesnega, psihičnega in spolnega nasilja ter priča nasilju med člani družine. Telesno nasilje vključuje

neposredno telesno kazen, telesno mučenje otroka in tudi zanemarjanje v smislu neizpolnjevanja otrokovih potreb po negi, hrani in zdravstveni oskrbi. K psihičnemu nasilju spadajo negativna stališča do otroka in zavračanje otroka, negativno označevanje in primerjanje, poudarjanje njegovih nesposobnosti ter zanemarjanje v smislu zastraševanja, zbujanja občutkov krivde, pretiranega omejevanja otroka in prevelike zaščite. Za spolne zlorabe so ranljivi vsi otroci, ne glede na socialni, ekonomski status, vero ali kraj bivanja. Gre pa za udeležbo otroka v spolni aktivnosti z odraslo osebo ali osebo, ki je od otroka starejša. Pri spolnemu nasilju je vedno prisotno tudi psihično nasilje.

Zelo verjetno je, da bodo otroci, ki so izpostavljeni nasilju, utrpeli škodo v svojem razvoju in zdravstvenem stanju, zato je zaščita ogroženega otroka zelo pomembna. Cilj vsakega zaposlenega v vzgoji in izobraževanju mora v tem primeru biti, da na osnovi pridobljenih informacij ali sumov glede kakršne koli zlorabe otroka, pravočasno obvesti center za socialno delo oziroma policijo.

3.5 Znaki nasilja v družini in njegove posledice

Družina mora biti okolje, ki otroku nudi varnost in kjer se otrok počuti prijetno, srečno ter zaupa v ostale družinske člane. Če v družini obstaja nasilje nad otroki, to takoj poruši otrokovo srečno in mirno družinsko življenje. Družinsko nasilje nad otroki lahko tako privede do dolgotrajnih težav in tudi posledic, ki jih lahko v najslabšem primeru otrok s seboj nosi vse življenje.

Otroke, ki so izpostavljeni nasilju v družini, lahko prepoznamo po različnih znakih. Pri tem je potrebna velika mera previdnosti, saj so lahko podobni ali enaki znaki prav tako posledica česa drugega. Vseh znakov ne gre naštet, zato Filipčič in Klemenčič (2011, str. 16) naštevata nekatere:

- poškodbe na obrazu ali telesu,
- bolečine v glavi, trebuhu itd.,
- bolečine pri hoji ali sedenju,

- agresivno ali seksualno vedenje,
- slaba prehranjenost ali kraja hrane v šoli,
- pomanjkljiva higiena,
- zdravstvena neurejenost (neurejeni zobje, brez očal, če jih potrebuje itd.)
- utrujenost in žalost,
- zaskrbljenost za varnost družinskih članov,
- izmikanje stikom z vrstniki,
- nizka samozavest in samopodoba,
- izbruhi jeze ali izvajanje vrstniškega nasilja,
- otrok se pri pouku športne vzgoje noče preobleči v športna oblačila,
- uživanje alkohola, drog itd.
- izostajanje od pouka ali zamujanje k njemu,
- pasivnost, otopelost, umaknjenost,
- strah pred starši ali pred odhodom domov.

Otroci po navadi prikrivajo nasilje v družini. Vzrok prikrivanja je velikokrat strah pred povzročiteljem nasilja, bojijo se njegovega maščevanja ali razpada družine. Otroci tako svojo energijo vlagajo v preživetje, za katerega obstajajo številne strategije, ki pa so odvisne od otrokovega telesnega razvoja, intelektualnih zmožnosti, občutljivosti, ustvarjalnosti itd. Dve najbolj pogosti strategiji preživetja sta pretirano dobra prilagojenost in destruktivnost. Prva se kaže v pretiranem ugajanju odraslim, s katerim otroci pokažejo več zrelosti, kot se od njih pričakuje glede na njihovo starost. Z drugo strategijo skuša otrok doseči določeno raven predvidljivosti, da bi zmanjšal svojo tesnobo. S fizično močjo nadzoruje sebe in okolico (Bezenšek Lalić, 2009, str. 29-30).

Vsaka zloraba otroka lahko zaznamuje njegov razvoj in pusti boleče travmatične izkušnje. Otroci, ki odrasčajo v nasilnem okolju, bodo v veliki verjetnosti utrpeli dolgotrajne psihološke ali zdravstvene posledice, tudi če niso neposredno žrtev zlorabe oziroma nasilja.

V družini dobi otrok zaupanje v ljudi in v svet okrog sebe ter prvo občutje lastne

vrednosti. Njegov vrednostni sistem zaznamujejo najbližje osebe, ki dajejo zgled in vplivajo tudi na način izražanja otroka ter njegovo sposobnost za reševanje in premagovanje vsakodnevnih težav. V odnosih s starši in z drugimi družinskimi člani otrok dobiva napotke za socialno vedenje. To velja tudi za njegova agresivna dejanja, njihovo pogostost in intenzivnost, kar je v veliki meri odvisno tudi od odziva staršev (Lovše, 1997, str. 56).

Doživljanje družinskega nasilja lahko pušča psihične posledice, ki se kažejo v vedenju, načinu komunikacije in lastnem doživljanju ter doživljanju drugih. Posledice nasilja so sicer lahko različne in so odvisne od stopnje ter narave nasilja, lahko so kratkoročne in dolgoročne ter so pogosto resne in škodljive. Pogoste posledice so zgoden začetek spolnega vedenja, zloraba substanc, motnje spomina, depresivne motnje, halucinacije, delovna neuspešnost, agresija, motnje spanja itd. (Horvat, 2009, str. 9).

Izpostavljenost družinskemu nasilju ima lahko resne negativne učinke na otroka. Ti učinki torej vključujejo vedenjske težave, fobije, nespečnost, agresijo, nizko samozavest in depresijo. Otroci, ki so izpostavljeni nasilju v družini, imajo slabši učni uspeh, lahko pa se pojavijo tudi simptomi, kot so čustveno omrtvičenje, povečano vznburjenje, izogibanje spominov na nasilni dogodek ali obsesivno osredotočenje na le-tega. Ti učinki se lahko nadaljujejo v odrasli dobi, vključno z depresijo, nizkim samospoštovanjem, nasilnimi dejanji in s kriminalnim vedenjem (Salcido Carter, Weithorn in Behrman, 1999, str. 6).

Mikuš Kosova (1996, str. 76; povz. po Domiter Protner, 2011, str. 320) meni, da so posledice zlorabljanja v družini odvisne od: »narave storitve ali opustitve dejanja, celostnega okvirja družinskih odnosov in dogajanj, otrokove naravne ali pridobljene psihične odpornosti in varovalnih dejavnikov ter virov pomoči v otrokovem življenjskem okolju«.

Otroci, ki so žrtve družinskega nasilja ali priče nasilja med starši oziroma drugimi družinskimi člani, torej utrpijo veliko posledic, ki so dolgotrajne oziroma pogosto

dosmrtno. Gre za vplive na otrokov kognitivni, čustveni in vedenjski razvoj. Veliko nasilja, ki ga odrasli povzročijo nad otroki, je povezanega s starševsko vzgojo in učenjem. Otroci so za negativna mnenja, čustva in stališča o sebi zelo dovzetni. Takšna ravnanja staršev ali drugih družinskih članov pri otroku povzročajo trpljenje, bolečino, žalost, jezo in druga negativna občutja.

D. Protnerjeva (2011, str. 320) piše, da se pri izpostavljenosti otrok družinskemu nasilju pojavljajo vsaj tri vrste posledic, in sicer psihološko-emocionalne, socialno-vedenjske in kognitivne. Učinki pa so odvisni od več dejavnikov, in sicer otrokove starosti in spola, vrste in stopnje družinskega nasilja ter drugih varovalnih in rizičnih dejavnikov. Prav tako obstajajo razlike v odzivanju otrok glede na spol, starost in intenzivnost nasilja:

- Razlike v odzivanju otrok glede na spol: pri dekletih se po navadi pojavlja več težav s tesnobo in z depresijo, pri fantih pa poleg naštetega še z agresijo.
- Razlike v odzivanju otrok glede na starost: pri dekletih je večja verjetnost odzivanja na izpostavljenost stresu v adolescenci, pri fantih pa v otroštvu. Mlajši otroci večkrat krivijo sami sebe, adolescenti pa zaradi družinskega nasilja velikokrat bežijo od doma.
- Razlike v odzivanju otrok glede na intenzivnost nasilja v družini: če je stopnja nasilja v družini razmeroma nizka, se fantje odzivajo agresivno, dekleta pa pasivno. Če je stopnja nasilja v družini višja, se dekleta odzivajo agresivno, fantje pa bolj pasivno.

Prav tako pa obstajajo razlike med zanemarjenimi otroki in tistimi, ki so doživeli druge oblike družinskega nasilja. Različni avtorji ugotavljajo, da so zanemarjeni otroci bolj pasivni, nezadovoljni, nemočni, togi in manj ustvarjalni (prav tam, str. 322).

Zanemarjeni otroci so pogosto zaprti vase in agresivni ali pasivni, njihovo samospoštovanje je nizko, prav tako pa imajo skromne socialne veščine, skromne sposobnosti govornega izražanja in nizko samopodobo. Pri zanemarjanju je torej možna povzročitev zmanjšanja otrokovega samospoštovanja in povečanja otrokovega občutka manjvrednosti, po drugi strani pa sovražnosti in jeznega oziroma agresivnega vedenja (Miller, 1996; povz. po Pivk Vončina, 2007, str. 29).

4. PREPOZNAVANJE ZNAKOV DRUŽINSKEGA NASILJA V ŠOLI

4.1 Preventivno ozaveščanje učencev o nasilju in zlorabah

Zelo pomembno je, da šola z raznimi aktivnostmi in dejavnostmi ozavešča učence, starše, učitelje in druge zaposlene na šoli o njihovih pravicah in dolžnostih ter o načinih iskanja ustrezne pomoči v primerih družinskega nasilja. To ozaveščanje ne bi smelo biti enkratno, temveč kontinuirano in celovito.

Vzgojno-izobraževalna dejavnost ima pomembno funkcijo pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini, saj posredno omogoča vpogled v družino otroka in posledično možnost prepoznavanja znakov družinskega nasilja. Prav tako pa je pomembno preventivno delovanje šole, ki se začne že z načrtovanjem dela šole in organizacijo izobraževanja strokovnih delavcev, različnimi pristopi in delom z otroki in starši, prav tako pa s sodelovanjem šole z zunanjimi institucijami (Najrajter, 2010, str. 131).

Preventivno delovanje šole na področju preprečevanja nasilja v družini je torej zelo pomembno. V okvir preventive pa spadajo redno ozaveščanje učencev na razrednih urah in raznih delavnicah, stalno izobraževanje strokovnih delavcev v šoli, redno ozaveščanje staršev o problematiki družinskega nasilja in informiranje staršev z zakonodajo na tem področju (Horvat, 2009, str. 11).

Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) opozarja na dejavnike, ki so pomembni pred načrtovanjem preventivnih dejavnosti, in sicer:

- definiranje problema z uporabo statističnih podatkov, ki ponazorijo stopnjo nasilja ter značilnosti nasilja in žrtev,
- identifikacija vzrokov in rizičnih faktorjev za možnost nasilja,
- načrtovanje programov, ki imajo možnost največjega učinka z najmanj rizičnimi dejavniki ter širjenje informacij na področju trpinčenja otrok in mladostnikov (Domiter Protner, 2014, str. 99).

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini (2009 do 2014) zastavlja številne cilje in strategije, med drugim tudi strategije preventivnega delovanja na področju nasilja v družini, in sicer strategijo izvajanja preventivnih akcij za življenje v družbi brez nasilja, strategijo spodbujanja konstruktivne vloge medijev pri zmanjševanju nasilja v družini, strategijo izobraževanja za odgovornejše in kakovostnejše partnerstvo, šole za starše in strategijo zmanjšanja tvegane in škodljive rabe alkohola in prepovedanih drog. Tri leta po sprejetju omenjene resolucije je na področju izpostavljenosti nasilju v družini opazno delno uresničevanje omenjenih zastavljenih strategij. Prav tako pa ima pomembno vlogo pri ozaveščanju policija, ki pripravlja, v sodelovanju z nevladnimi organizacijami (Društvo za nenasilno komunikacijo idr.) in mediji, razne aktivnosti (dokumentarni filmi, serije itd.) na to temo. Mediji lahko z ozaveščanjem tako žrtev kot tudi povzročiteljev nasilja pomembno vplivajo na spreminjanje stereotipov o družini, na opogumljanje glede prijave nasilja in iskanje pomoči, zato je širjenje takšnih aktivnosti zelo pomembno (Domiter Protner, 2014, str. 102-104).

Na področju izobraževanja in ozaveščanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju se izvajajo razni izobraževalni projekti, ki zagotovo pripomorejo k večji ozaveščenosti vsaj nekaterih strokovnih delavcev. Za večji učinek izobraževanja strokovnih delavcev, ki prihajajo v stik z nasiljem v družini, pa bi bilo nujno potrebno permanentno izobraževanje (prav tam, str. 104).

Cilji preventivnih programov ozaveščanja strokovnih delavcev, zaposlenih v vzgoji in izobraževanju, o problematiki nasilja morajo torej biti dopolnitev in utrditev znanja in veščin s področja problematike nasilja, zlorabe in obravnave otroka, ki je žrtev nasilja, obravnavanja staršev in drugih učencev, prijavitvene dolžnosti itd.

4.2 Ukrepanje in vloga pedagoških delavcev pri preprečevanju nasilja

Družinsko nasilje ni le težava posameznikov in družine, temveč prav tako institucij in širše družbe. Čeprav je družina še vedno dokaj intimna skupina, pa jo kljub temu upravlja država. Starši pa so še zmeraj postavljeni v dominantni položaj v razmerju z otroki. V svojih rokah imajo namreč sredstva in moč za socializacijo svojih otrok, po drugi strani pa tudi priložnost za nasilje in zlorabo (Muršič, 2012, str. 14-15).

Narava dela zaposlenih v vzgoji in izobraževanju je namreč takšna, da veliko svojega časa preživijo z učenci, kar pomeni, da imajo številne priložnosti in možnosti za zaznavanje, obravnavanje in reševanje problematike družinskega nasilja nad otroki.

Šola je pomemben prostor za prepoznavanje nasilja v družini. Byrne in Taylor (2007, str. 185; povz. po Domiter Protner, 2011, str. 322) pišeta o dveh vedenjskih vzorcih otrok, ki so izpostavljeni družinskemu nasilju, na kateri je treba v šoli biti pozoren, in sicer na otroke, ki postanejo glasni in agresivni, ter otroke, ki postanejo tihi in introvertirani. Učitelji so prav tako pogosto prvi, ki jim otrok zaupa zlorabo v družini, in zato je pomemben korak učitelja oziroma šolskega delavca že to, da je pripravljen otroka poslušati brez sodbe. Učitelji in drugi strokovni delavci lahko izboljšajo življenje otrok z izkušnjami družinskega nasilja, saj imajo najboljše možnosti, da te težave prepoznajo in se primerno odzovejo (Domiter Protner, 2011, str. 323).

Strokovni delavci, zaposleni v vzgojno-izobraževalnih institucijah, pa se ob prepoznavanju znakov družinskega nasilja pri otrocih srečujejo s številnimi težavami. Med dejavnike, ki otežujejo prepoznavanje in odzivanje, sodijo načelo spoštovanja zasebnosti družinskega dogajanja in vzgoje otrok, vzgojna merila lastne kulture, tesnoba ob pojavu nasilja ter strah pred storilcem, nepoučenost in neobveščенost strokovnih delavcev in njihova morebitna stiska ob srečanju z zlorabo otroka (Mikuš Kos, 1993, str. 28-30).

Ko je žrtev otrok, morajo vzgojno-izobraževalne institucije otroku nuditi pomoč svetovalne službe, pomoč pri morebitnih učnih težavah, sodelovati morajo s starši ter z drugimi pristojnimi organi in organizacijami, kot so center za socialno delo, policija in sodišče. Aktivnosti šol in vrtcev so tako omejene na pomoč otroku v sklopu vzgoje in izobraževanja, pri čemer pa ne posegajo v življenje otroka in družine (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 13).

Strokovni delavci v vrtcih in šolah imajo naporno delo, sploh, če gre za obravnavanje otroka, ki je žrtev družinskega nasilja. Takšni primeri strokovne delavce postavljajo pred naporne izzive in lahko povzročajo tudi osebne stiske. Kljub temu je pomoč za otroka, ki je žrtev nasilja v družini, nujno potrebna. Ravnanje pedagoških delavcev ob srečanju z nasiljem v družini pa je opredeljeno tudi s pravnimi akti.

V 5. členu ZPND (2008, čl. 5) je zapisano:

Organi in organizacije so dolžni izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti in zaščito njenih koristi in pri tem zagotoviti spoštovanje integritete žrtve. Če je žrtev nasilja otrok, imajo koristi in pravice otroka prednost pred koristmi in pravicami drugih udeleženk oziroma udeležencev postopka.

V 6. členu ZPND (2008, čl. 6) je določena prijavitvena dolžnost, in sicer:

Vsakdo, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebje vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, mora ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja.

Ko je otrok žrtev nasilja, so posledice lahko vidne navzven (poškodbe) ali pa so manj vidne (čustvene stiske). Vsak delavec v vzgoji in izobraževanju, ki pri otroku opazi spremembe ali sumi na posledice družinskega nasilja ali se mu je

otrok zaupal sam, mora reagirati nemudoma. Delavci v šolah in vrtcih ne smejo presoјati o tem, ali gre res za nasilje, za kakšno obliko nasilja ter kdo je storilec (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 14).

Za uspešno prepoznavanje znakov nasilja v družinskem okolju mora svetovalni delavec ali učitelj imeti ustrezna znanja o znakih, ki jih kažejo žrtve nasilja v družini, poznati mora zakonodajo tega področja in obvladati veščine vodenja zaupnega pogovora z otrokom, ki je domnevna žrtev nasilja.

Svetovalna služba mora torej še isti ali naslednji dan, ko posumi, da je otrok žrtev nasilja, obvestiti pristojne organe (CSD ali policijo). Obvestitjo jih lahko telefonsko, sama prijava pa mora biti poslana v pisni obliki. S tem se začne multidisciplinarno sodelovanje in obravnavanje otroka, za katerega obstaja sum, da je žrtev nasilja v družini. Vse aktivnosti morajo teči hitro, strokovni delavci pa morajo delovati usklajeno. Za usklajeno delovanje je potreben interni tim v vzgojno-izobraževalnem zavodu, ki je zadolžen za podporo vsem delavcem, ki delajo z otrokom, ter za pripravo pomoči otroku. Člani internega tima so svetovalna služba, ki vodi tim, delavec, ki je naredil zapis o nasilju, ter razrednik otroka. Na prvem sestanku mora biti prav tako prisoten ravnatelj, ki lahko kasneje prevzame vlogo svetovalnega delavca, če je ta odsoten. Svetovalni delavec ima po navadi vlogo zaupne osebe pri otroku, vsi člani internega tima pa opravljajo naloge, za katere so kompetentni, ob tem pa podpirajo en drugega. Prav tako pa morajo sodelovati z zunanjimi institucijami, ki so za to pristojne, ter spremljati njihove aktivnosti. V sodelovanju z ravnateljem mora interni tim načrtovati ukrepe zaposlenih pred morebitno ponovitvijo nasilja. Sestanki tima se izvajajo po potrebi, na njih pa se vedno pišejo zapisniki, ki ostajajo uradni dokumenti. Delo internega tima mora torej omogočiti usklajeno, načrtovano in odzivno delovanje (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 14).

Zapis o nasilju, ki ob prijavi nasilja predstavlja uraden dokument, mora biti zapisan jedrnato in objektivno, z dobesednim navajanjem povedanega. Prav tako je treba zapisati imena oseb, kraje, čase, kot jih navaja otrok. Vsak podatek v

zapisu je lahko pomemben, zato mora biti vse zapisano natančno in skrbno. Svetovalni delavec zapis po navadi naredi po pogovoru z otrokom (razen določenih časovnih in prostornih dejstev, ki si jih na hitro zapiše), saj mora otroku, ki je v hudi stiski, posvetiti vso svojo pozornost in ga poslušati (prav tam, str. 14). Delo z otrokom, ki je žrtev nasilja, pa ni samo naloga omenjenega internega tima, temveč tudi vseh ostalih delavcev, s katerimi je otrok v stiku in so z dogodkom kakorkoli povezani. Ravnatelj mora, kot smo že omenili, biti prisoten vsaj na prvem sestanku internega tima, prav tako pa mora venomer sodelovati s svetovalnim delavcem. Skrbeti mora za varovanje podatkov o otroku in o dogajanju obveščati ostale delavce na šoli. Delavcem mora omogočiti strokovno podporo strokovnjakov, če je zanje primer družinskega nasilja preveč psihično naporen. Svetovalni delavec mora, kot že omenjeno, voditi interni tim in prav tako sodelovati z multidisciplinarnim timom pri centru za socialno delo. Svetovanje in pomoč mora nuditi otroku, učiteljem in drugim delavcem šole. Sodelovati mora s starši in sošolci otroka, ki je žrtev nasilja. Pomembno vlogo imajo tudi razrednik in drugi učitelji, ki morajo skrbeti, da je šola varen prostor, sodelovati morajo s svetovalno službo in med seboj ter otroku zagotoviti učno pomoč in posebne prilagoditve, če je to potrebno (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 14-15).

Zelo pomembno je, da do podatkov v zvezi z družinskim nasiljem, ki jih pridobimo kot svetovalni delavec, pristopamo objektivno. Te podatke lahko pridobimo od otroka, ki je žrtev nasilja, drugega otroka, učitelja ali pa lahko sami posumimo na nasilje nad otrokom. Reakcija mora biti v vsakem primeru takojšnja, zato z informacijami in predvsem domnevami ne smemo odlašati, saj lahko zato zapoznemo ukrepamo in posledično zanikamo nasilje nad otrokom.

V praktikumu izobraževalnega seminarja *Prepoznavanje spolnih zlorab in ukrepanje* (Bašič, 2010, str. 28) so zapisani pravilni odzivi na otrokova sporočila, in sicer:

- **Vedno je treba ostati miren**, ne glede na to, kako nam otrok kaj sporoča. Reagirati je potrebno brez vznemirjenja.

- **Sprejeti je treba način otrokovega izražanja.**
- **Otroku moramo verjeti** in mu to tudi povedati ter ga pohvaliti. Povedati mu je treba, da ni kriv in da se mu ni treba sramovati.
- **Otrokova čustva moramo potrditi.** Povedati mu je treba, da so vsa čustva normalna in da niso napačna.
- **Definirati je treba problem in potrebe otroka.** Ne smemo zastavljati vprašanj z besedo 'zakaj', saj lahko to povzroči večji občutek krivde.
- **Ugotoviti je treba, kaj je otrok že storil v zvezi s povedanim.**
- **Z otrokom se moramo pogovoriti o njegovih možnostih** in ga vključevati v postopek.
- **Če otrok noče nikomur povedati o svojih težavah, ga moramo v to prepričati.**
- **Otroku moramo svoje namene predstaviti tako, da bo razumel,** kaj bomo storili.

Otroci o izkušnjah z nasiljem ne govorijo radi, predvsem zaradi strahu in sramu ter nerazumevanja lastne situacije, nezaupanja do drugih ter pogosto tudi zaradi občutkov krivde. Zato je izrednega pomena, da se otroka v šoli spodbuja, da spregovori o svoji izkušnji, ter se mu nudi pomoč pri razumevanju situacije. Od otroka je potrebno izvedeti, kako se počuti, in mu vzbuditi zaupanje v sogovorca. Pri tem je potrebno upoštevati, da otrok ne ve, da lahko poišče pomoč in da za pogovor ter zaupanje potrebuje veliko poguma in časa. Napačen odziv lahko tako povzroči, da otrok ne bo spregovoril in zaupal. Otroka je zato potrebno večkrat pohvaliti, da je spregovoril, mu povedati, da smo ga pripravljene poslušati, da ga spoštujemo in razumemo. S vprašanji, ki mu jih je potrebno zastavljati, ga vodimo, da opiše svojo situacijo, in s skupnimi močmi najdemo jedro težave. K odgovoru ga ne smemo siliti, naše reakcije na njegove besede pa morajo biti čustveno obarvane - pokazati moramo, da smo šokirani in prizadeti zaradi dogodkov, ki jih preživlja (Horvat, 2009, str. 10).

Vsako nasilje nad otrokom lahko v svetovalnemu delavcu prav tako vzbudi neprijetna in negativna čustva, vendar je pomembno, da svetovalni delavec ostane čim bolj objektivni, da ne vnaša svojih sodb, mnenj ali občutkov. Vprašanja, ki jih

zastavljamo otroku, morajo biti kratka, jedrnata in čim bolj jasna, da otroka ne zmedemo. Otrok, ki je žrtev nasilja, je namreč v hudi stiski in potrebuje vso pozornost svetovalnega delavca, ki se mora med pogovorom posvetiti otroku in ne sme zapisovati podatkov, razen datumov, krajev itd. Zapis mora narediti takoj po pogovoru (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 16-17).

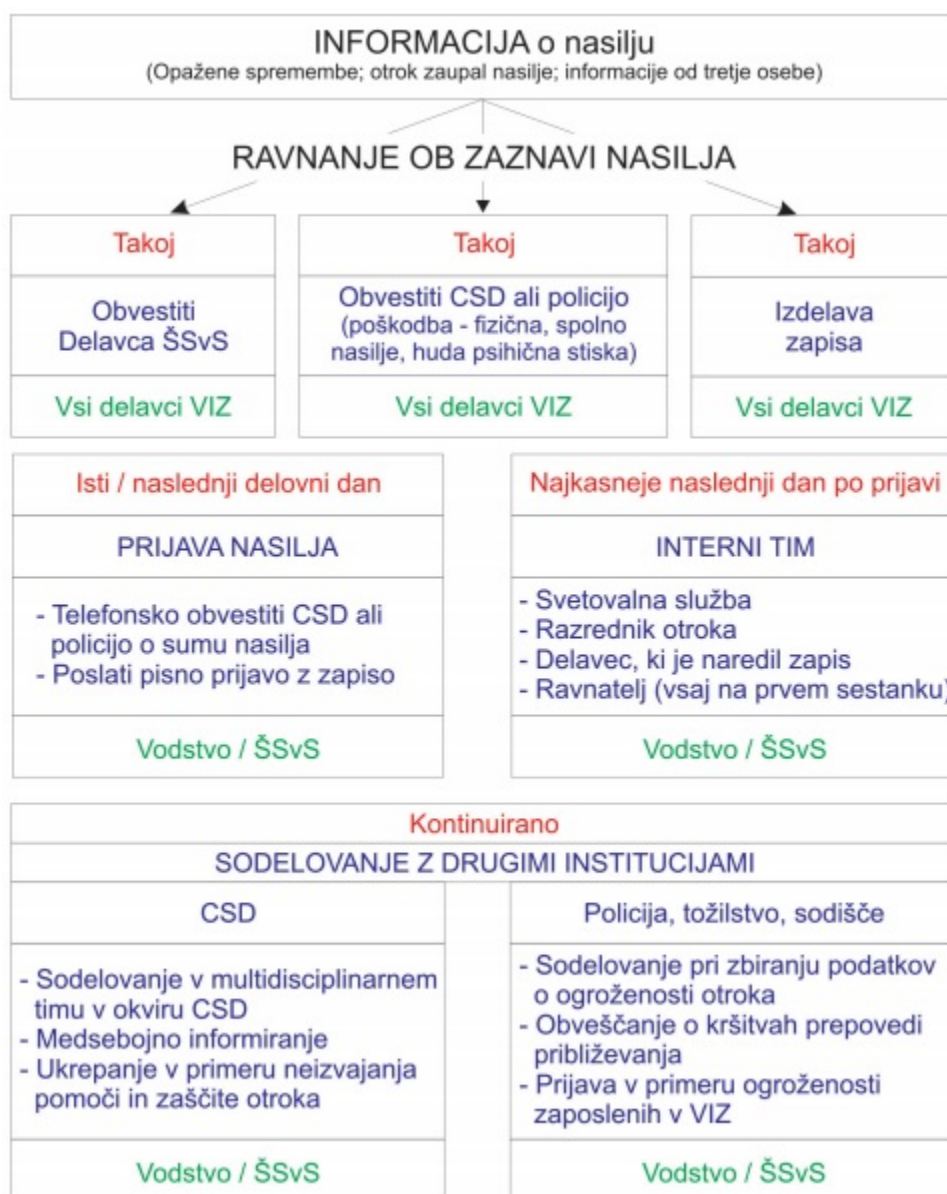
Otroku je treba verjeti, da je žrtev nasilja, in nasilja ne smemo nikoli opravičevati. Staršev kot oseb ne smemo obsojati, temveč je potrebno obsojati njihova dejanja. Prav tako ne smemo prezreti otrokovih čustev, povedati mu moramo, da so vsa njegova čustva in občutja normalna ter da se mu jih ni treba sramovati. Zelo pomembno je tudi, da otroka razbremenimo občutka krivde in mu zagotovimo, da smo mu na voljo, kadarkoli nas bo potreboval. Če so posledice nasilja zelo hude, je otroku potrebno nuditi psihosocialno pomoč z rednimi svetovalnimi razgovori, s pomočjo pri širjenju socialne mreže, spodbujanjem k razvijanju zdrave samopodobe itd. (Horvat, 2009, str. 10).

Svetovalni delavci morajo za zaključke in odločitve, ki se navezujejo na nasilje v družini, biti strokovno podkovani, uravnoteženi, poznati morajo vsak primer posebej in upoštevati morajo vse pridobljene informacije. Zaključki morajo biti razumski, pravični, realni, sprejemljivi in sprejeti na podlagi vseh okoliščin primera. Pri tem je treba upoštevati otrokove interese, želje in potrebe, ki so glavno vodilo (Bašič, 2010, str. 10).

Strokovna podkovanost svetovalnih delavcev pa je poleg prepoznavanja nasilja vezana tudi na samo obravnavo otroka, sodelovanje z zaposlenimi na šoli v internih timih in sodelovanje z zunanjimi institucijami v multidisciplinarnih timih. Svetovalni delavec mora naloge, ki mu pripadajo, izvajati odgovorno, redno se mora udeleževati vseh sestankov, ki so vezani na primer nasilja v družini.

Zaposleni v vzgojno-izobraževalnih institucijah imajo torej pomembno vlogo pri zagotavljanju stabilnega okolja, v katerem se žrtve počutijo varno in se učijo zaupanja do odraslih. Otroci, ki imajo izkušnjo z nasiljem, potrebujejo posebne

programe, ki so namenjeni razvijanju samozavesti in samopodobe, razvijanju spretnosti osebne zaščite, pomirjajoče terapevtske igre, pri katerih so vedno uspešni, ter možnost za doseganje uspehov, dosežkov in pohval. Učitelji, svetovalni delavci in ostali zaposleni na šolah in vrtcih pa imajo možnost, da pomembno prispevajo k prilagoditvi otrok, ki so žrtve nasilja. Delo na tem področju lahko vpliva tudi na strokovnjake, jih čustveno izčrpa in obremenjuje. Zato je zelo pomembno, da so strokovnjaki to sposobni priznati in da o tem govorijo (Bašič, 2010, str. 36).

Slika 1: Grafični prikaz ravnanja ob opaženemu nasilju (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 16).

4.3 Sodelovanje šole in pedagoških delavcev z zunanjimi institucijami

Sodelovanje z zunanjimi institucijami mora v primeru družinskega nasilja nad otrokom potekati kontinuirano. Najbolj pogosto je sodelovanje s centri za socialno delo, ki prav tako sklicujejo multidisciplinarne time, v katere je po navadi vključen svetovalni delavec, ki tim obvešča o delu z otrokom v šoli. Če se center za socialno delo odloči, da šole ne povabi v multidisciplinarni tim, pa med njima kljub temu poteka sodelovanje in medsebojno informiranje o aktivnostih, ki zagotavljajo pomoč in zaščito otroku, ki je žrtev nasilja v družini. Pri postopkih za zaščito otrok lahko pride tudi do zapletov in počasnejšega ukrepanja. V primeru, da šola dobi informacijo, da se nasilje nad otrokom po prijavi ponavlja, mora takoj obvestiti center za socialno delo. V samem postopku pa je prav tako pogosto sodelovanje s policijo, sodiščem in tožilstvom, ki sodelujejo pri zaščiti otroka (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 15).

Zunanje institucije, poleg šole, prav tako lahko nudijo pomoč otroku in ostalim udeležencem v primeru družinskega nasilja. Od sodelovanja šole in svetovalne službe z zunanjimi institucijami sta odvisna razvoj in rehabilitacija otroka. Prav tako pa je pomembno, da je to sodelovanje obojestransko, strokovno, korektno, odgovorno, resno, odzivno in predvsem usmerjeno v dobrobit otroka.

5. ZAKONSKA DOLOČILA IN PRAVNE PODLAGE

5.1 Zakonodaja na področju nasilja v družini

Slovenska in mednarodna zakonodaja opredelujeta nasilje v družini, njegove oblike in prav tako dolžnosti zaposlenih v vzgoji in izobraževanju v primeru zaznave družinskega nasilja. V te dolžnosti so vključeni takojšen odziv zaposlenih, prijava nasilja ter oblikovanje zapisa o nasilju in obravnava žrtve, sodelovanje z ostalimi zaposlenimi na šoli in z zunanjimi institucijami ter sodelovanje pri vseh potrebnih zadevah, ki se nanašajo na obravnavani problem.

Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (2011, čl. 1) je najobsežnejša mednarodna pogodba, ki se spoprijema z nasiljem kot kršenjem človekovih pravic. Temelji na preprečevanju nasilja, varstvu žrtev nasilja in preganjanju prestopnikov, prav tako pa si prizadeva spremeniti pogled in način razmišljanja posameznikov in tako celotno družbo, predvsem moške in dečke poziva k drugačnemu odnosu. Zavzema se za večjo enakost med spoloma in odpravo neenakovrednega položaja žensk in moških v družbi ter obravnava posebne potrebe ranljivih oseb, vključno z otroki, ki so žrtve nasilja.

Pred nasiljem in zlorabami posameznike varuje država, ki je v ta namen vzpostavila posamezne institucije, ki so odgovorne za ukrepanje v primerih nasilja v družini. To so že omenjene policija, centri za socialno delo, šolstvo, zdravstvo, civilna družba in sodno varstvo. Te institucije delujejo v skladu z zakonodajo s področja nasilja v družinah (Palaić, 2012, str. 104).

V *Konvenciji o otrokovih pravicah* (1990, čl. 19) je zapisano, da bodo države:

/.../ z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali

malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, vštrevši spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi zanj.

V *Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin* (1994) je v 3. členu določena prepoved mučenja, in sicer: »Nikogar se ne sme mučiti, niti nečloveško ali ponižujoče z njim ravnati ali ga kaznovati«, 5. člen pa pravi, da ima vsakdo pravico do svobode in osebne varnosti.

V *Ustavi Republike Slovenije* (1991, čl. 56) piše, da »... otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo ...« ter da se »... otrokom zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon«.

Otrokom je torej potrebno zagotoviti zaščito in varstvo pred kakršnim koli nasiljem in zlorabljanjem, še posebej pa je potrebno poskrbeti za otroke, za katere starši ne skrbijo. Pomembno je, da so strokovne službe organizirane in da pravočasno odkrivajo znake zlorab nad otroki ter da nudijo pomoč pri vzgoji in varstvu otrok.

Pravni vidiki vsakega pojava so posledica spoznanja, da mora država ta pojav preprečiti ali omejiti ter zaščititi posameznikove pravice in interese družbe. Enako velja za nasilje v družini. Pravna opredelitev nasilja v družini je zajeta v ZPND (2008) in *Kazenskem zakoniku* (2012) (Filipčič, 2012, str. 43-44).

ZPND (2008) je naš prvi zakonski akt, ki nasilje v družini opredeljuje kot družbeni pojav, za katerega je potrebna specifična obravnava. Nasilje v družini opredeljuje kot:

/.../ vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja oziroma opustitev dolžne skrbi proti družinskemu članu iz prejšnjega člena (v nadaljnjem besedilu:

žrtve) ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja.

(Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008, čl. 3).

Prav tako pa opredeljuje dolžnost prijave, ko gre za sum nasilja nad otrokom, in korake, ki so jih dolžne izvesti vzgojno-izobraževalne institucije, ko gre za sum družinskega nasilja nad otrokom (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 13).

Glavne vsebine ZPND (2008) so torej:

- opredeli nasilje v družini in njegove oblike in tako zmanjšuje različne možne interpretacije,
- vsem organom in organizacijam nalaga dolžnost nudenja pomoči žrtvi in ukrepanja za njeno zaščito,
- žrtvam in povzročiteljem nasilja zagotavlja strokovno obravnavo,
- določa sodelovanje med institucijami,
- žrtvam zagotavlja dolgoročno varnost,
- uvaja brezplačno pravno pomoč za določene postopke,
- opozarja na pomen dela s povzročitelji nasilja,
- nalaga zbiranje podatkov o nasilju,
- ustanavlja regijske službe za koordinacijo in pomoč žrtvam (Horvat, 2009, str. 6).

Otroci so ranljiva skupina, zato je pomembno, da so zavarovani z zakonom in da zakon določa, da je otrok žrtev tudi takrat, ko je posredno navzoč pri izvajanju družinskega nasilja. Dolžnost prijave družinskega nasilja na CSD, policijo ali tožilstvo je več kot nujna in bolj pomembna od poklicne molčečnosti. Otroka smo v vsakem primeru dolžni zavarovati pred povzročiteljem nasilja, ponovnim doživljanjem nasilja, mediji in pred možnim označevanjem v šoli oz. družbi. Prav je, da se zakon posveča tudi povzročiteljem nasilja, ki prav tako potrebujejo strokovno pomoč.

Vzgojno-izobraževalne zavode k prijavi nasilja, poleg že omenjenega ZPND (2008), zavezuje tudi *Kazenski zakonik* (2012), v katerem je v 281. členu zapisano:

Uradna oseba, ki zavestno opusti ovadbo kaznivega dejanja, za katero izve pri opravljanju svoje službe, če je zanj z zakonom predpisana kazen treh let ali več zapora, storilec pa se preganja po uradni dolžnosti, se kaznuje z zaporom do treh let.

Vse oblike družinskega nasilja sodijo h kaznivemu dejanju, zato izjeme v vzgoji in izobraževanju ne obstajajo (Klemenčič in Janjušević, 2009, str. 13).

Kazenski zakonik (2012, čl. 191) pa je prav tako oblikoval samostojno kaznivo dejanje »nasilje v družini«, vendar zajema le nasilje med polnoletnimi člani in nekatere oblike nasilja. V 191. členu je zapisano:

Kdor v družinski skupnosti z drugim grdo ravna, ga pretepa ali drugače boleče ali ponižujoče ravna z njim, ga z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo preganja iz skupnega prebivališča ali mu omejuje svobodo gibanja, ga zalezuje, ga prisiljuje k delu ali opuščanju dela ali ga kako drugače z nasilnim omejevanjem njegovih enakih pravic spravlja v skupnosti v podrejeni položaj, se kaznuje z zaporom do petih let.

Prav tako piše, da se »enako kaznuje, kdor stori dejanje iz prejšnjega odstavka v kakšni drugi trajnejši življenjski skupnosti« in da »če je dejanje iz prvega odstavka storjeno proti osebi, s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je razpadla, je pa dejanje s to skupnostjo povezano, se storilec kaznuje z zaporom do treh let«.

V 192. členu *Kazenskega zakonika* (2012) je prav tako zapisano, da se z zaporom do treh let kaznuje skrbnik, rejnik ali druga oseba, ki krši dolžnosti do otroka, ter

da se z zaporom do petih let kaznuje starš, skrbnik, rejnik ali druga oseba, ki otroka sili k pretiranemu delu, beračenju ali z njim surovo ravna in ga trpinči.

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (2009) zaposlene v vzgoji in izobraževanju zavezuje k ničelni toleranci do nasilja. Otroku ali osebi, ki spregovori o nasilju, se zaupa in verjame, z njim/z njo se sodeluje. Prav tako je poudarjena pomembnost preventivnega in timskega dela ter podporna funkcija šole kot varnega okolja za otroka, ki je žrtev nasilja v družini. Omenjeni *Pravilnik (2009, čl. 3)* prav tako določa postopek ravnanja ob zaznavi nasilja nad otrokom, in sicer:

- najprej je potrebno obvestiti svetovalnega delavca ali ravnatelja oziroma pomočnika ravnatelja,
- svetovalni delavec mora obvestiti center za socialno delo (v primeru poškodbe ali hude psihične stiske je to potrebno narediti takoj),
- svetovalni delavec mora narediti zapis o otrokovem pričevanju.

Leta 2009 je bil prav tako izdan *Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009)*, ki v 2. členu določa: »Koordinacijo medinstitucionalnega sodelovanja vodi center za socialno delo, ki je krajevno pristojen za obravnavo konkretnega primera nasilja v družini (v nadaljnjem besedilu: CSD). Oblika medinstitucionalnega sodelovanja je tudi obravnavanje primera nasilja v multidisciplinarnem timu za obravnavanje nasilja v družini«.

V 4. členu *Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009)* pa je zapisano, da so organi dolžni v štiriindvajsetih urah od seznanitve z okoliščinami družinskega nasilja obvestiti CSD. Če je žrtev otrok, pa so organi v istem roku dolžni obvestiti CSD, policijo ali državno tožilstvo. Informacijo o nasilju je potrebno posredovati v pisni ali elektronski obliki oziroma po telefonu. V zadnjem primeru je potrebno informacijo posredovati tudi pisno, najkasneje v

treh dneh. V informaciji je potrebno navesti vsa strokovna opažanja, iz katerih se lahko sklepa, da se izvaja družinsko nasilje. 5. člen navaja, da so v primeru neposredne ogroženosti žrtve vsi organi dolžni takoj obvestiti center za socialno delo oziroma policijo.

Kraljićeva (2010, str. 83-84) piše o razvezi staršev kot psihičnem nasilju nad otroki. Razveza zakonske zveze običajno vodi v »psihično« in pravno vojno med staršema glede razmerij do njunih skupnih otrok. Otroci so zelo dobri opazovalci svojega okolja in zelo hitro zaznajo nepravilnosti, ki se v okolju pojavijo. Se starši zavedajo, kakšne psihične stiske doživlja otrok, ko se njemu dve najbližji osebi odločita za razvezo? V otrokovem okolju se namreč pojavijo negativni dogodki, prepiri med staršema, morda tudi fizično nasilje, ki se v otrokovo zavest običajno vtisnejo zelo globoko in marsikaterega otroka spremljajo vse življenje. Zato je izrednega pomena, da starša medsebojne spore poskušata reševati čim bolj sporazumno.

Starši podajo otrokom običajno razlago. Želijo, da bi otroci na razvezo (ločitev) gledali tako kot oni. Otroci pa tega ne zmorejo, saj nastale okoliščine doživljajo skozi svoje otroške oči, otroško (ne)zrelost in otroški razum. Informacije staršev so marsikdaj subjektivne in otrokom odpirajo še dodatna vprašanja. Otrok se v tej situaciji ne znajde in začne sam iskati odgovore na vprašanja, kar pa močno vpliva na njegovo psihično stanje (Kraljić, 2010, str. 86).

Poleg zakonodaje pa na odločanje in ukrepanje posameznih strokovnjakov v primerih družinskega nasilja vplivajo tudi drugi dejavniki, ki jih lahko razdelimo na notranje in zunanje. Med prve spadajo stopnja znanja in strokovnosti strokovnjaka, poznavanja zakonov, življenjske izkušnje z nasiljem, poznavanje dinamike dogajanja nasilja v družinah, spol strokovnjaka, njegova prepričanja, vrednote, predsodki itd. Med zunanje dejavnike pa spadajo preobremenjenost z delom, neustrezna organizacija, pomanjkanje nadzora nad svojim delom, slaba

politika zavodov, neugodna klima v službi, slabo sodelovanje med zaposlenimi itd. (Palaić, 2012, str. 106-107).

5.2 Statistični podatki

Odkrivanje družinskega nasilja je še posebej problematično, saj je v naši kulturi družina pojmovana kot zaseben prostor, ki je povezan s stereotipi o brezpogojni ljubezni staršev do otroka ter varnosti družinskega okolja. Na podlagi tega je delež neodkritega nasilja zelo velik, otroci redko prijavljajo družinsko nasilje, kljub temu da so, glede na različne raziskave, izpostavljeni različnim oblikam nasilja v družini v vseh družbenih slojih. Velika strpnost v družbi obstaja do nasilja, ki ne pušča vidnih telesnih posledic, zato je prepoznavanje takšnih oblik nasilja (psihično, spolno nasilje) izrednega pomena (Domiter Protner, 2011, str. 317-318).

V tabeli 1 je prikazano število kaznivih dejanj v Republiki Sloveniji, ki jih je policija obravnavala od leta 2010 do leta 2014. Dejanja so bila obravnavana v skladu s 191. členom *Kazenskega zakonika* (2012).

Tabela 1: Število obravnavanih kaznivih dejanj od leta 2010 do leta 2014 v RS po 191. členu Kazenskega zakonika (2012) (<http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/76859-le-vsi-skupaj-rtve-v-sodelovanju-s-svojci-s-prijatelji-in-z-institucijami-lahko-prepreimo-nadaljnje-nasilje?tmpl=component&print=1&page=&lang>, pridobljeno 14. 5. 2015).

ŠTEVILO KAZNIVI H DEJANJ						
LETO	2010	2011	2012	2013	2014	Skupna vsota
ŠTEVILO	2.253	1.845	1.637	1.539	1.558	8.832

Več kot tisoč obravnavanih primerov, ki vsebujejo elemente nasilja v družini, kaže na razsežnost nasilja v družini kot družbenega problema. V javnosti se mora vzpostaviti ničelna toleranca do nasilja v družini ter takojšnja reakcija vseh, od družine, prijateljev, zaposlenih v šolstvu in zdravstvu, policije, centrov za socialno delo, sodišč itd. (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, b. d).

5.3 Sodni primer nasilja v družini

Navajamo sodni primer nasilja v družini, kjer se je v okviru družinskega prava obravnavalo nasilje v družini, ki ga je izvajal moški/partner/oče. Izvedeni dokazni postopek je pokazal, da moški sicer ni izvajal fizičnega nasilja nad žensko/partnerico (razen v enem primeru) in tudi ne do sina, delno le do hčerke. Ugotovljeno pa je bilo njegovo izrazito nerazumno in nesocialno obnašanje, ki je bilo posledica alkoholizma. Zaradi tega obnašanja je morala večkrat posredovati tudi policija. Takšna ravnanja prav tako pomenijo nasilje nad družinskimi člani. Sodišče prve stopnje je na podlagi 19. člena ZPND (2008) sklenilo, da se moškemu za obdobje petih mesecev od dneva izdaje sklepa prepove vstopiti v stanovanje, v katerem živijo ženska/partnerica in otroka. Prav tako se ne sme zadrževati v razdalji manj kot 300 m od stanovanja ali se približevati krajem, kjer se ženska/partnerica in otroka redno nahajajo, zlasti na delovnem mestu ženske/partnerice in v šoli njunih otrok. Moški prav tako ne sme navezovati stikov z ostalimi družinskimi člani na kakršenkoli način, vključno s sredstvi za komuniciranje na daljavo, ali z njimi vzpostaviti kakršnegakoli srečanja. Sodišče je odločilo, da vsak udeleženec nosi svoje stroške tega postopka (*Sodstvo Republike Slovenije, 2008, VSL sklep IV Cp 3711/2008*).

Moški se je proti temu sklepu pritožil, češ da sodba krši bistvene določbe postopka in da je ugotovitev dejanskega stanja nepopolna ter da gre za zmotno uporabo materialnega prava. Sklep naj ne bi imel razlogov o odločilnih dejstvih. Center za socialno delo je namreč obravnaval družino zaradi težkih finančnih razmer in ne zaradi konfliktnih odnosov ali zaradi zanemarjanja vzgoje obeh otrok. Ugotovitev sodišča, da v družini ni bilo razumevanja in potrebne starševske vzgoje, kar se je odrazilo tudi pri obeh otrocih s samopoškodovanjem in z močenjem postelje, je v pritožbi označena za pravilno, vendar bi k temu naj prispevala oba starša. Ženska/partnerica/mama se prav tako naj ne bi ukvarjala z vzgojo otrok, čeprav ni bila zaposlena. Prav tako sodišče pri odločitvi naj ne bi upoštevalo, da dva poskusa samomora kažeta na to, da je moški svojo stisko

obrnil proti sebi in ne navzven. Razlog za odselitev družine naj ne bi bil v nasilju, temveč v njegovi nepripravljenosti, da bi se odrekel pijači. Za razmere, v katerih sta živela otroka, in psihično nasilje nad njima zaradi konfliktnega okolja naj bi bila odgovorna oba starša, zato bi moralo sodišče kaznovati tudi žensko/partnerico/mamo (prav tam).

Ženska je odgovorila na pritožbo z nestrinjanjem in v celoti pritrdila obrazložitvi sodbe sodišča prve stopnje. Predlagala je, da se pritožba nasprotnega udeleženca zavrne kot neutemeljena (prav tam).

Pritožbi se ne ugotovi. Sodišče prve stopnje je svojo odločitev razumno in logično utemeljilo in se pri tem izjavilo glede vseh okoliščin in trditev strank, ki so tudi po oceni pritožbenega sodišča za odločitev v zadevi bistvene. Prav tako pritožbeno sodišče v celoti soglaša z ugotovitvami sklepa, da je treba pritožnikova dejanja opredeliti kot nasilje v družini glede na določbo 3. člena ZPND (2008). Posledica njegovih dejanj je namreč bila, da se je ženska/partnerica z otrokoma morala umakniti v varno hišo zaradi strahu pred moškim, konfliktni odnosi med člani družine pa so se že odrazili tudi na obeh otrocih (samopoškodovanje, močenje postelje, vzgojne težave). Poskus samomora moškega po prihodu iz psihiatrične bolnišnice ne zmanjšuje pomena njegovih nasilnih ravnanj, ki jih je storil do tedaj. Pomembno je predvsem, da so družinski člani pritožnikova ravnanja občutili kot nasilna. Prepovedi, ki jih sklep vsebuje, se tako nanašajo na zagotovitev varnosti žrtev. Pritožbeno sodišče je zato zavrnilo pritožbo kot neutemeljeno in sklep potrdilo na podlagi 2. točke 365. člena *Zakona o pravnem postopku v zvezi s 37. členom Zakona o nepravdnem postopku* (prav tam).

V 5. členu ZPND je zapisano:

Organi in organizacije so dolžni izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti in zaščito njenih koristi in pri tem zagotoviti spoštovanje integritete žrtve. Če je žrtev nasilja otrok, imajo koristi in pravice otroka

prednost pred koristmi in pravicami drugih udeleženk oziroma udeležencev postopka.

Poleg dolžnosti ravnanja 5. člen ZPND torej določa tudi, kakšni naj bodo postopki in ukrepi obravnave nasilnega dejanja. Ukrepe je treba prilagoditi stopnji ogroženosti žrtve, saj so oblike nasilja opredeljene zelo široko, od življenjske ogroženosti in dolgotrajnega nasilja do enkratnih dejanj, zaradi katerih prizadetost žrtve traja le kratek čas. Zaradi tega je potrebno t. i. načelo sorazmernosti, ki opredeljuje posege države v družino glede na težo nasilnih dejanj, le-ta pa se odražajo v stopnji ogroženosti žrtve. Nepotrebni posegi namreč lahko ogrožajo zasebnost posameznikov in njihovih medsebojnih odnosov, zato je načelo sorazmernosti potrebno razumeti kot vodilo pri uporabi vseh načinov ukrepanja, ki jih ZPND določa (Filipčič, 2008, str. 32, 34).

Kot primer lahko navedemo sodni primer, kjer gre za spravljanje v podrejen položaj, ki pa ne pomeni le ene od izvršitvenih oblik kaznivega dejanja nasilja v družini, temveč gre za objektivni pogoj kaznivosti. V tem primeru je storilec nad žrtvama izvedel izvršitvena dejanja, kot so v sodbi opisana – nadlegovanje, konkretne grožnje, grobost z vlečenjem za lase in z udarci v glavo, povzročitev obtolčenin pri obeh poškodovankah in grožnje, da bosta mrtvi. Glede na vsebino dejanj, je povzročitelj pri žrtvah prav gotovo povzročil nemoč, strah in vznemirjenje večje intenzivnosti in trajanja, kar pa ustreza zakonskemu znaku spravljanja v podrejen položaj. Vendar je prišlo, s strani obtoženčevega zagovornika, do pritožbe, saj se je ugotovilo, da je oškodovanka po obeh dogodkih z obtožencem še naprej komunicirala in se z njim prav tako dobivala. Na podlagi tega je bilo potrebno pritožbi obtoženčevega zagovornika ugoditi in izpodbijano sodbo razveljaviti ter zadevo vrniti sodišču druge stopnje v novo sojenje, kjer je bilo potrebno v ponovljenem postopku presoditi, ali je bilo obtoženčevo ravnanje takšne narave, da po svoji intenzivnosti oziroma grobosti presega ravnanje, ki ga zakon predpisuje za kaznivo dejanje ogrožanja varnosti (*Sodstvo Republike Slovenije, 2011, VSL V Kp 320/2010*).

V nadaljevanju sojenja je bilo na podlagi vseh dokazov in izpovedb zaslišanih ugotovljeno, da na podlagi navedenega enkratnega primera obtoženčevega nasilnega ravnanja zoper oškodovanki ni mogoče zaključiti, da bi šlo za „neko trajnejše ravnanje storilca, ki pri nasilju v družini poruši normalne medosebne odnose“ in da v ravnanju obtoženca ni mogoče ugotoviti takšne intenzitete in oblike izvrševanja nasilja, na podlagi katerega bi bilo mogoče zaključiti, da je šlo za spravljanje obeh oškodovank v podrejen položaj. Na podlagi tega je bilo potrebno pritožbi ugoditi in povzročitelja oprostiti obtožbe za kaznivo dejanje (*Sodstvo Republike Slovenije, 2012, VSL V Kp 35/2011*).

6. EMPIRIČNI DEL

6.1 Namen raziskave

V empiričnem delu raziskave želimo ugotoviti:

- koliko so svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah seznanjeni z znaki in ukrepi v primerih družinskega nasilja nad učenci,
- v kolikšni meri svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah prepoznajo znake družinskega nasilja pri učencih,
- ali svetovalni delavci v primerih družinskega nasilja nad učenci ukrepajo skladno s pravili,
- kako pogosto svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah ozaveščajo učence o nasilju,
- kako uspešno svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah v primerih družinskega nasilja nad učenci sodelujejo z zunanjimi institucijami.

6.2. Razčlenitev, podrobna opredelitev problema

Pri opredelitvi raziskovalnega problema v empiričnem delu magistrskega dela smo izhajali iz raziskovalnih vprašanj, hipotez in spremenljivk.

6.2.1 Raziskovalna vprašanja

1. Ali se svetovalni delavci srečujejo s primeri nasilja v družini nad učencem?

1.1 Ali obstajajo razlike v srečevanju z nasiljem v družini nad učencem glede na stratum?

1.2 Ali obstajajo razlike v srečevanju z nasiljem v družini nad učencem glede delovno dobo svetovalnih delavcev?

2. Kje svetovalni delavci pridobivajo znanje za prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem?

2.1 Ali obstaja razlika med pridobivanjem znanja za prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem glede na stratum?

2.2 Ali obstaja razlika med pridobivanjem znanja za prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

3. Kateri znaki svetovalne delavce opozorijo na obstoj nasilja v družini nad učencem?

3.1 Ali se prepoznavanje znakov obstoja nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

3.2 Ali se prepoznavanje znakov obstoja nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

4. Kaj je po mnenju svetovalnih delavcev ob pojavu nasilja v družini nad učencem potrebno storiti najprej?

4.1 Ali se postopki svetovalnih delavcev ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikujejo glede na stratum?

4.2 Ali se postopki svetovalnih delavcev ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikujejo glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

5. Ali so svetovalni delavci dovolj seznanjeni z znaki in ukrepi ob pojavu nasilja v družini nad učencem?

5.1 Ali se seznanjenost z znaki in ukrepi ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

5.2 Ali se seznanjenost z znaki in ukrepi ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

6. Kako pogosto svetovalni delavci ob pojavu nasilja v družini nad učencem vključijo zunanje institucije?

6.1 Ali se vključevanje zunanjih institucij ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

6.2 Ali se vključevanje zunanjih institucij ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

7. Ali svetovalni delavci o pojavu nasilja v družini nad učencem seznanjajo učence?

7.1 Ali se seznanjanje učencev ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

7.2 Ali se seznanjanje učencev ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

8. Ali svetovalni delavci izvajajo predavanja za zaposlene o znakih nasilja v družini nad učencem?

8.1 Ali se izvajanje predavanj za zaposlene o znakih nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

8.2 Ali se izvajanje predavanj za zaposlene o znakih nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

9. Ali svetovalni delavci o pojavu nasilja v družini nad učencem seznanjajo starše?

9.1 Ali se seznanjanje staršev ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

9.2 Ali se seznanjanje staršev ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

10. Ali svetovalni delavci o pojavu nasilja v družini nad učencem vodijo statistiko?

10.1 Ali se vodenje statistike o pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

10.2 Ali se vodenje statistike o pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

11. Katerega spola so po mnenju svetovalnih delavcev učenci, ki so pogosteje žrtve nasilja v družini nad učencem?

11.1 Ali se mnenje o spolu pogostejših žrtev nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

11.2 Ali se mnenje o spolu pogostejših žrtev nasilja v družini nad učencem

razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

12. Ali svetovalni delavci zaznavajo porast nasilja v družini nad učencem?

12.1 Ali se ocena porasta nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

12.2 Ali se ocena porasta nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

13. Ali svetovalni delavci zaznavajo porast nasilja v družini nad učencem?

13.1 Ali se ocena porasta nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

13.2 Ali se ocena porasta nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

14. Kako svetovalni delavci pridobijo informacije o nasilju v družini nad učencem?

14.1 Ali se pridobivanje informacij o nasilju v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

14.2 Ali se pridobivanje informacij o nasilju v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

15. Kako pogosto svetovalni delavci ob nasilju v družini nad učencem pomagajo družinskim članom?

15.1 Ali se pogostost pomoči družinskim članom ob nasilju v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

15.2 Ali se pogostost pomoči družinskim članom ob nasilju v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

16. Katero dokumentacijo uporabljajo svetovalni delavci ob pojavu nasilja v družini nad učencem?

16.1 Ali se uporaba dokumentacije ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

16.2 Ali se uporaba dokumentacije ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

17. Ali so svetovalni delavci ob pojavu nasilja v družini nad učencem že pričali na sodišču?

17.1 Ali se možnost pričanja ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

17.2 Ali se možnost pričanja ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

18. Ali so svetovalni delavci ob pojavu nasilja v družini nad učencem že odgovarjali zaradi neustreznega ukrepanja?

18.1 Ali se odgovornost za neustrezno ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na stratum?

18.2 Ali se odgovornost za neustrezno ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem razlikuje glede na delovno dobo svetovalnih delavcev?

6.2.2 Raziskovalne hipoteze

H1: Svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah so dobro seznanjeni z znaki družinskega nasilja nad učenci in ukrepi ob srečanju z njim.

H2: Svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah pogosto prepoznajo znake družinskega nasilja pri učencih.

H3: Svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah večinoma ukrepajo skladno s pravili za ravnanje ob prepoznavi družinskega nasilja nad učenci.

H4: Svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah pogosto ozaveščajo učence o nasilju in zlorabah.

H5: Svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah uspešno sodelujejo z drugimi institucijami v primerih družinskega nasilja nad učenci.

6.3 Spremenljivke

Seznam spremenljivk:

- spol
- šola poučevanja
- delovna doba
- izkušnje z nasiljem v družini
- pridobivanje znanja o nasilju
- znaki nasilja
- ukrepi ob pojavu nasilja
- ocena usposobljenosti za prepoznavanje nasilja v družini
- potreba po vključevanju institucij
- seznanjanje učencev o obstoju nasilja v družini
- izvajanje predavanj o nasilju v družini
- seznanjanje staršev o obstoju nasilja v družini
- vodenje statistike o nasilju v družini
- pogostost pojava nasilja v družini
- zaznava porasta pojava nasilja v družini
- zbiranje informacij o pojavu nasilja v družini
- podpora žrtvam nasilja v družini
- dokumentacija
- sodelovanje v sodnih procesih
- pravna odgovornost svetovalnega delavca

6.4 Metodologija

6.4.1 Raziskovalna metoda

Uporabili smo deskriptivno – kavzalno neeksperimentalno metodo empiričnega pedagoškega raziskovanja.

6.4.2 Raziskovalni vzorec

Vzorec je obsegal 173 svetovalcev svetovalnih služb na slovenskih osnovnih šolah. Stratum so predstavljala tako naselja z več kot 15000 prebivalci, kot tista z manj kot 3000 prebivalci. Delovna doba svetovalcev se giblje od 5 do 31 in več let.

V vzorcu prevladujejo osebe ženskega spola, kar izraža specifiko poklica. Obenem ugotavljamo, da vzorec z vidika spola ni uravnotežen.

Tabela 2: Struktura anketirancev po spolu

<i>Spol</i>	f	f (%)
moški	11	6,4
ženski	162	93,6
skupaj	173	100,0

Vzorec obsega podoben delež šol iz naselij različnih velikosti, zato lahko potrdimo, da je vzorec z vidika stratuma dovolj uravnotežen.

Tabela 3: Struktura vzorca po stratumu.

<i>Lokacija šole</i>	f	f (%)
vas, zaselek, podeželje (manj kot 3000 prebivalcev)	64	37,0
večji kraj (3 000 do približno 15 000 prebivalcev)	56	32,4
mesto (več kot 15 000 prebivalcev)	53	30,6
skupaj	173	100,0

Slabo tretjino (31,8 %) enot v vzorcu predstavljajo anketiranci, ki so v vzgoji in izobraževanju zaposleni od 11 do 20 let, sledijo tisti z 21 do 30 let delovne dobe (23,1 %), delež ostalih (do 5 let; od 6 do 10 let) znaša 15 %.

Tabela 4: Struktura vzorca po delovni dobi anketirancev

<i>Delovna doba v vzgoji in izobraževanju</i>	f	f (%)
do 5 let	28	16,2
6 - 10 let	24	13,9
11 - 20 let	55	31,8
21 do 30 let	40	23,1
nad 31 let	26	15,0
skupaj	173	100,0

6.4.3 Postopki zbiranja in obdelave podatkov

6.4.3.1 Organizacija zbiranja podatkov

Podatke smo zbirali s spletnim anketnim vprašalnikom, ki obsega vprašanja o splošnih podatkih anketirancev, nato pa sledijo vprašanja, ki se nanašajo na zaznavanje nasilja v družini nad učencem. Po zbiranju informacij o organizaciji svetovalne službe na osnovnih šolah smo v dogovoru z ravnatelji vprašalnike poslali delavcem v svetovalni službi. Vprašalnik je primerno obsežen in omogoča dobro pokritost predmeta raziskave.

6.4.3.2 Vsebinsko–metodološke značilnosti vprašalnika

Vprašalnik je sestavljen iz vprašanj zaprtega tipa. Razen v specifičnih primerih smo se izognili dihotomnim vprašanjem. Možni odgovori so podani na podlagi proučevanja strokovne literature in posvetovanja v praksi.

Uporabljeni anketni vprašalnik je imel zagotovljene naslednje značilnosti:

- **Zanesljivost**

Zanesljivost smo zagotovili z jasnimi in enopomenskimi odgovori na posamezno vprašanje. S tem smo preprečili morebitno napačno razumevanje zastavljenih vprašanj.

- **Objektivnost**

Objektivnost smo zagotovili z vprašanji zaprtega tipa in s posredovanjem vprašalnika izključno svetovalnim delavcem.

- **Veljavnost**

Veljavnost (vprašanja na osnovi teorije), objektivnost (zaprta vprašanj), zanesljivost (jasna navodila, enopomenska vprašanja).

6.4.4 Obdelava podatkov

Pridobljeni podatki so bili obdelani na ravni deskriptivne in inferenčne statistike z uporabo programa SPSS. Z metodo frekvenčne distribucije smo opisali vzorec in ugotavljali strukturni delež odgovorov na posamezno vprašanje. Za ugotavljanje obstoja razlik in odvisnosti med spremenljivkami smo uporabili metodo *hi*-kvadrat preizkusa. V nekaterih primerih so v izidih upoštevani le podani odgovori, saj se je nekaj svetovalnih delavcev izognilo odgovoru na določena vprašanja. Taki primeri so posebej omenjeni v interpretacijah. Pri vprašanjih z več možnimi odgovori osnovo za izračun strukture predstavljajo vsi izbrani odgovori, kar je v interpretacijah omenjeno.

6.5 Rezultati in interpretacija

6.5.1 Srečevanje svetovalnih delavcev z nasiljem v družini nad učencem

Zaznavanje nasilja v družini nad učencem je pri svetovalnih delavcih najbolj učinkovito, če si z delom pridobijo primerne izkušnje. Zanimalo nas je, ali se pri svojem delu srečujejo z nasiljem v družini nad učencem. Prikazani izidi v nadaljevanju upoštevajo le podane odgovore, saj se je nekaj anketiranih svetovalnih delavcev izognilo odgovoru na zastavljeno vprašanje.

Izidi raziskave (tabela 5) kažejo, da se je večina (88,6 %) svetovalnih delavcev srečala z nasiljem v družini nad učencem, kar zbuja skrb, da je družinsko nasilje močno prisotno, veliko primerov pa morda ostaja neodkritih.

Tabela 5: Profesionalno srečevanje z nasiljem v družini nad učencem.

<i>Ste se na delovnem mestu že srečali z nasiljem v družini nad učencem?</i>	f	f (%)
da	148	88,6
ne	19	11,4
skupaj	167	100,0

Iz tabele 6 razberemo, da obstaja statistično značilna razlika med srečevanjem z nasiljem v družini nad učencem glede na stratum ($\chi^2= 13,345$, $P=0,001$). Z nasiljem v družini nad učencem se pogosteje srečujejo svetovalni delavci, ki delajo v večjih krajih, kakor tisti, ki so zaposleni v krajih z manj kot 3000 prebivalci.

Tabela 6: Profesionalno srečavanje z nasiljem v družini nad učencem glede na stratum.

<i>Stratum</i> <i>Ste se na delovnem mestu že srečali z nasiljem v družini nad učencem?</i>	vas, zaselek, podeželje (manj kot 3000 prebivalcev)		večji kraj (3000 do približno 15000 prebivalcev)		mesto (več kot 15000 prebivalcev)		skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
da	46	76,7	52	94,5	50	96,2	148	88,6
ne	14	23,3	3	5,5	2	3,8	19	11,4
skupaj	60	100,0	55	100,0	52	100,0	167	100,0

Glede na delovno dobo svetovalnih delavcev ($\chi^2= 4,553$, $P=0,336$) statistično značilna razlika s srečevanjem z nasiljem v družini nad učencem ne obstaja. Iz tabele 7 razberemo, da se z nasiljem v družini nad učencem nekoliko redkeje srečujejo svetovalni delavci, ki imajo do 5 let delovne. Takšen izid ne preseneča, nasilje v družini nad učencem je sicer prisotno, gotovo pa ne v takšni meri, da bi se z njim pogosto srečevali svetovalni delavci že na samem začetku poklicne poti.

Tabela 7: Profesionalno srečavanje z nasiljem v družini nad učencem glede na delovno dobo svetovalnih delavcev.

Delovna doba	do 5 let		Od 6 do 10 let		od 11 do 20 let		od 21 do 30 let		od 31 let		skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
Ste se na delovnem mestu že srečali z nasiljem v družini nad učencem?												
da	20	80,0	21	91,3	46	85,2	37	94,9	24	92,3	148	88,6
ne	5	20,0	2	8,7	8	14,8	2	5,1	2	7,7	19	11,4
skupaj	25	100,0	23	100,0	54	100,0	39	100,0	26	100,0	167	100,0

6.5.2 Seznanjenost svetovalnih delavcev z znaki nasilja v družini nad učencem in ukrepi ob pojavu nasilja

Svetovalni delavci bodo nasilje v družini nad učencem lahko učinkovito zaznali le, če bodo za to primerno usposobljeni. Znanje si je mogoče pridobiti na več načinov, s formalnim in neformalnim izobraževanjem, pri čemer je slednje seveda nepogrešljivo, saj gre za občutljivo področje, kjer so odgovornost, strokovnost in ustrezno ukrepanje ključnega pomena. Zanimalo nas je, kje svetovalni delavci pridobivajo znanja za prepoznavanje nasilja v družini nad učencem in kakšna je njihova ocena seznanjenosti z znaki in ukrepi ob pojavu nasilja v družini nad učencem.

6.5.2.1 Pridobivanje znanja o znakih nasilja v družini nad učencem in ukrepih ob pojavu nasilja

Zaradi specifičnosti obravnavane problematike je znanje o nasilju v družini nad učencem kot tudi vedenje o ukrepih v primeru njegove pojavitve potrebno pridobivati iz različnih virov. Osnovno strokovno izobraževanje je lahko le dober temelj, kasneje pa je potrebno vključiti še druge vire znanj in spoznanj. Svetovalne delavce smo vprašali, kako so si pridobili znanje o znakih nasilja v družini nad učencem in ukrepih, kadar se nasilje pojavi oz. zazna. Ker smo predvidevali, da svetovalni delavci znanje pridobivajo iz več virov, so lahko izbirali med več možnimi odgovori. Zato temelj za izračun strukturnih odstotkov predstavljajo vsi izbrani odgovori posameznega anketiranca.

Izidi kažejo, da se socialni delavci v okviru rednega izobraževanja na fakulteti z znaki nasilja v družini nad učencem slabo seznanijo, saj predstavljajo tovrstna znanja, pridobljena med študijem, le 17,6 % delež vseh znanj in veščin, s katerimi razpolagajo pri svojem delu. Glavni vir znanj za delo z otroki, ki so izpostavljeni nasilju v družini, predstavljajo organizirana dodatna strokovna izobraževanja (42,2 %) in drugi viri (30,2 %). Tak izid je dokaj ugoden, saj je področje prepoznavanja nasilja v družini nad učencem specifično in občutljivo področje, ki zahteva stalno izpopolnjevanje in vedno nove pristope vseh, ki delajo z obremenjeno populacijo. Med ostalimi viri so anketiranci omenili še center za socialno delo, lastne izkušnje in prostovoljno delo, vendar gre za posamične primere.

Tabela 8: Viri pridobivanja znanja o nasilju v družini nad učencem.

<i>Kje ste pridobili znanja za prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem?</i>	f	f (%)
na seminarjih/predavanjih na to temo	144	42,2
s pomočjo knjig, revij, dokumentacije, spleta	103	30,2
na fakulteti	60	17,6
od sodelavca	34	10,0
skupaj	341	100,0

Iz tabel 9 in 10 lahko razberemo, da so ne glede na stratum in delovno dobo svetovalnega delavca strokovna izobraževanja in strokovna literatura najpomembnejši viri pridobivanja znanj o znakih nasilja v družini nad učencem ter ukrepih, ki jih je potrebno izpeljati ob pojavu oz. zaznavi nasilja.

Tabela 9: Pridobivanje znanja o nasilju v družini nad učencem in ukrepih ob njegovi pojavitvi glede na stratum.

<i>Stratum</i> <i>Kje ste pridobili znanja za prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem?</i>	vas, zaselek, podeželje (manj kot 3000 prebivalcev)		večji kraj (3 000 do približno 15000 prebivalcev)		mesto (več kot 15000 prebivalcev)		skupaj
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f
na fakulteti	20	15,5	16	16,7	24	20,7	60
s pomočjo knjig, revij, dokumentacije, spleta	42	32,6	29	30,2	32	27,6	103
na seminarjih/predavanjih na to temo	51	39,5	45	46,9	48	41,4	144
od sodelavca	16	12,4	6	6,3	12	10,3	34
skupaj	129		96		116		341

Tabela 10: Pridobivanje znanja o nasilju v družini nad učencem in ukrepih ob njegovi pojavitvi glede na delovno dobo svetovalnih delavcev.

<i>Delovna doba</i> <i>Kje ste pridobili znanja za prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem?</i>	do 5 let		Od 6 do 10 let		od 11 do 20 let		od 21 do 30 let		od 31 let		skupaj
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f
na fakulteti	7	13,0	10	19,6	24	21,6	12	16,7	7	13,2	60
s pomočjo knjig, revij, dokumentacije, spleta	19	35,2	16	31,4	30	27,0	23	31,9	15	28,3	103
na seminarjih /predavanjih na to temo	17	31,5	21	41,2	46	41,4	34	47,2	26	49,1	144
od sodelavca	11	20,4	4	7,8	11	9,9	3	4,2	5	9,4	34
skupaj	54		51		111		72		53		341

Večina svetovalnih delavcev, ki so odgovorili na vprašanje, meni, da so dovolj seznanjeni z znaki nasilja v družini nad učencem in ukrepi, ki jih je potrebno izpeljati ob pojavu oz. zaznavi nasilja v družini nad učencem. Iz tabele 11 razberemo, da slaba tretjina (30, 4 %) svetovalnih delavcev svojega znanja ne ocenjuje kot zadovoljivega.

Tabela 11: Ocena seznanjenosti z znaki nasilja v družini nad učencem in ukrepi ob pojavu nasilja.

<i>Menite, da ste dovolj dobro seznanjeni z možnimi znaki nasilja in ukrepi, potrebnimi v primeru nasilja?</i>	f	f (%)
da	110	69,6
ne	48	30,4
skupaj	158	100,0

Analiza odgovorov pokaže, da obstaja statistično značilna razlika med oceno seznanjenosti z znaki nasilja v družini nad učencem in ukrepi ob pojavu nasilja glede na delovno dobo svetovalcev ($\chi^2= 19,315$, $P=0,001$). Izidi kažejo, da so svetovalci z delovno dobo, višjo od 21 let bolj izkušeni in zase menijo, da so dobro seznanjeni z obravnavano problematiko. Anketiranci s krajšo delovno dobo podajo drugačno oceno. Takšen izid ne preseneča, saj menimo, da so delovne izkušnje zelo pomembne. Večletna delovna praksa gotovo omogoča boljše prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem kot tudi izbiro primernih ukrepov, kadar se nasilje pojavi.

Tabela 12: Ocena seznanjenosti z znaki nasilja v družini nad učencem in z ukrepi ob pojavu nasilja glede na delovno dobo svetovalnih delavcev.

<i>Delovna doba</i>	do 5 let		Od 6 do 10 let		od 11 do 20 let		od 21 do 30 let		od 31 let		Skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
<i>Menite, da ste dovolj dobro seznanjeni z možnimi znaki nasilja in ukrepi v primeru pojava nasilja?</i>												
da	13	54,2	10	45,5	34	65,4	32	86,5	21	91,3	110	69,6
ne	11	45,8	12	54,5	18	34,6	5	13,5	2	8,7	48	30,4
skupaj	24	100,0	22	100,0	52	100,0	37	100,0	23	100,0	158	100,0

Na podlagi izidov raziskave lahko **potrdimo hipotezo H1**: svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah so dobro seznanjeni z znaki družinskega nasilja nad učenci in z ukrepi, potrebnimi ob srečanju z njim. To še posebej velja za svetovalne delavce z večletnimi izkušnjami.

6.5.3 Prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem

6.5.3.1 Znaki, ki kažejo na pojav nasilja v družini nad učencem

Za zaznavanje nasilja v družini nad učencem je najpomembnejše prepoznavanje znakov, saj ni preveč verjetno, da se bodo žrtve, še posebej, ker gre za otroke, zaupale komurkoli. Svetovalne delavce smo prosili, da iz seznama naštejejo znake, ki po njihovem mnenju nakazujejo nasilje v družini nad učencem. Možnih je bilo več izbir.

Večina (20,3 %) svetovalnih delavcev meni, da so najpogostejši znaki nasilja v družini telesne poškodbe. Na nasilje v družini nad učencem po mnenju svetovalcev v dokaj podobni meri (18,6 % in 17,6 %) kažeta tudi agresivno vedenje in prestrašenost žrtev. Opazimo, da nobeden izmed naštetih znakov izrazito ne izstopa, kar nedvomno kaže na težavnost neposrednega odkrivanja pojava nasilja v družini nad učencem.

Tabela 13: Znaki, ki lahko kažejo na nasilje v družini nad učencem.

<i>Zaradi katerih znakov bi pomislili na nasilje v družini nad učencem?</i>	f	f (%)
telesne poškodbe	157	20,3
agresivno vedenje	144	18,6
prestrašenost	136	17,6
zanemarjenost	102	13,2
zadržanost, pasivnost	86	11,1
slab šolski uspeh	84	10,9
utrujenost, zaspanost	65	8,4
skupaj	774	100,0

6.5.3.2 Informacije o pojavu nasilja v družini nad učencem

Svetovalni delavci večinoma nimajo neposrednega stika z učenci, žrtvami nasilja v družini, zato informacije o pojavu nasilja pogosteje pridobijo iz drugih virov. Zanimalo nas je, kateri viri informacij so svetovalcem dostopni. Zaradi podrobnejšega vpogleda v možne vire informacij o nasilju v družini nad učencem so anketiranci lahko podali več možnih odgovorov. V izide raziskave so vključeni vsi izbrani odgovori posameznega anketiranca.

V več kot polovici primerov (51,6 %) svetovalni delavci pridobijo informacije o nasilju v družini nad učencev od učiteljev ali razrednikov. Tak izid je pričakovan, saj imajo pedagoški delavci neposreden stik z učenci in z njimi preživijo tudi največ časa. Obenem rezultat pokaže, da so učitelji dobri opazovalci svojih učencev. Glede na zapletenost položaja učenca, ki je žrtev nasilja, je 35,2 % delež učencev, ki o nasilju obvestijo svetovalnega delavca, dokaj ugoden. Iz izidov v tabeli še razberemo, da so vir informacij svetovalnim delavcem v manjši meri tudi sošolci žrtve, kar kaže, da so tudi učenci dovolj subtilni za zaznavo pojava nasilja. Verjetno je, da sošolci, ki se jim je žrtev zaupala, pravilno odreagirajo in o problemu obvestijo učitelja ali svetovalne delavce. Anketiranci so kot vir informacij o nasilju v družini nad učencem omenili še center za socialno delo ter sorodnike in ljudi iz okolice žrtve.

Tabela 14: Pridobivanje informacij o pojavu nasilja v družini nad učencem.

<i>Kako kot svetovalni delavec najpogosteje pridete do informacij o nasilju v družini nad učencem?</i>	f	f (%)
od učitelja oz. razrednika učenca	110	51,6
od učenca, nad katerim je bilo izvedeno nasilje v družini	75	35,2
od drugih učencev	28	13,1
skupaj	774	100,0

Na podlagi predstavljenih izidov raziskave lahko **potrdimo hipotezo H2**: svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah pogosto prepoznajo znake družinskega nasilja. Med znaki so najpogostejše telesne poškodbe, agresivno vedenje in prestrašenost žrtve. Svetovalni delavci informacije o nasilju v družini nad učencem pridobijo še od učiteljev, prav tako pa se nanje v več primerih obrnejo tudi sami učenci, žrtve nasilja v družini.

6.5.4 Ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem

6.5.4.1 Pravila ukrepanja

Prikazani izidi raziskave upoštevajo le pridobljene odgovore, kajti nekaj anketiranih svetovalnih delavcev ni odgovorilo na to vprašanje. Sklepamo lahko, da na vprašanje niso odgovorili zaradi slabšega poznavanja postopka ukrepanja ob zaznavi nasilja v družini.

Svetovalni delavci se ob zaznavi nasilja v družini nad učencem v večini primerov (61,9 %) najprej pogovorijo z otrokom, nad katerim je bilo nasilje izvedeno. Vključevanje zunanjih institucij je po mnenju anketiranih svetovalcev sekundarni ukrep. Glede na to, da je obveščanje CSD in policije kot ukrep predlagano v 22,5 % deležu, sklepamo, da ta manever svetovalci razumejo kot skrajni ukrep. Obveščanje ravnatelja o nasilju v družini učenca po mnenju svetovalcev ni preveč smiselno, saj ta ukrep predlaga le 11,3 % vprašanih svetovalcev.

Zaskrbljujoč je podatek, da le 22,5 % anketiranih meni, da je potrebno ob zaznavi oz. pojavu nasilja v družini nad učencem obvestiti center za socialno delo in policijo, saj je to pravzaprav dolžnost, ki jo narekuje tudi ZPND (2008). Svetovalni delavci bi morali bolje sodelovati s CSD in policijo, saj lahko s takšnim delovanjem povzročijo otroku, ki je žrtev nasilja, še več škode.

Tabela 15: Ukrepanje ob pojavu na nasilja v družini nad učencem.

<i>Kaj je potrebno ob srečanju z nasiljem v družini nad učencem storiti najprej?</i>	f	f (%)
se pogovoriti z učencem, nad katerim je bilo izvedeno nasilje	99	61,9
obvestiti center za socialno delo in policijo	36	22,5
obvestiti ravnatelja	18	11,3
drugo	5	3,1
obvestiti učenčeve starše	2	1,3
skupaj	160	100,0

Izidi v tabeli 16 kažejo, da je ukrepanje svetovalnih delavcev ob pojavu nasilja v družini nad učencem neodvisno od kraja, v katerem se šola nahaja. Prav tako izidi kažejo, da v manjših krajih nekoliko manj pogosto predlagajo obveščanje zunanjih institucij, staršev žrtev pa o zaznavi nasilju ne bi obveščali. Kljub ugotovitvam, ki jih kaže tabela 16, pa ne obstaja statistično značilna razlika v predlaganem ukrepanju glede na stratum ($\chi^2 = 8,115$; $P = 0,422$).

Tabela 16: Ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem in ukrepi glede na stratum.

<i>Stratum</i> <i>Kaj je potrebno ob srečanju z nasiljem v družini nad učencem storiti najprej?</i>	vas, zaselek, podeželje (manj kot 3000 prebivalcev)		večji kraj (3000 do približno 15000 prebivalcev)		mesto (več kot 15000 prebivalcev)		skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
se pogovoriti z učencem, nad katerim je bilo izvedeno nasilje	36	64,3	33	61,1	30	60,0	99	61,9
obvestiti center za socialno delo in policijo	11	19,6	14	25,9	11	22,0	36	22,5
obvestiti ravnatelja	8	14,3	3	5,6	7	14,0	18	11,3
obvestiti učenčeve starše	0	0,0	2	3,7	0	0,0	2	1,3
drugo	1	1,8	2	3,7	2	4,0	5	3,1
skupaj	56	100,0	54	100,0	50	100,0	160	100,0

Na podlagi odgovorov lahko sklepamo, da v manjših krajih redkeje obveščajo zunanje institucije o pojavu nasilja v družini nad učencem zaradi manjše in bolj povezane skupnosti, v kateri je medsebojna pomoč članov skupnosti bolj v ospredju kot v večjih krajih.

Svetovalni delavci ob pojavu nasilja v družini nad učencem izbirajo enake ukrepe ne glede na delovne izkušnje, ki jih imajo. Glede na delovno dobo svetovalnih delavcev ($\chi^2 = 18,392$; $P = 0,301$) ne obstaja statistično značilna razlika v izbiri ukrepov. Iz izidov v tabeli razberemo, da je obveščanje staršev žrtve ob zaznavi nasilja v družini skoraj opuščeno.

Tabela 17: Ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem in ukrepi glede na delovno dobo svetovalnega delavca.

<i>Delovna doba</i>	do 5 let		od 6 do 10 let		od 11 do 20 let		od 21 do 30 let		od 31 let		skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
<i>Kaj je potrebno ob srečanju z nasiljem v družini nad učencem storiti najprej?</i>												
se pogovoriti z učencem, nad katerim je bilo izvedeno nasilje	15	62,5	12	52,2	37	71,2	24	63,2	11	47,8	99	61,9
obvestiti center za socialno delo in policijo	5	20,8	6	26,1	10	19,2	9	23,7	6	26,1	36	22,5
obvestiti ravnatelja	2	8,3	5	21,7	4	7,7	2	5,3	5	21,7	18	11,3
obvestiti učenčeve starše	1	4,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	4,3	2	1,3
drugo	1	4,2	0	0,0	1	1,9	3	7,9	0	0,0	5	3,1
skupaj	24	100,0	23	100,0	52	100,0	38	100,0	23	100,0	160	100,0

Svetovalni delavci se ob zaznavi nasilja v družini nad učencem torej najprej poslužujejo drugih ukrepov (pogovor z žrtvijo, obvestijo CSD, policijo ...), kajti soočenje s starši žrtve lahko pripelje otroka v še večjo nevarnost v njegovem družinskem okolju.

6.5.4.2 Dokumentacija pri ukrepanju ob pojavu nasilja v družini

Primerno ukrepanje ob pojavu nasilja v družini nad učencem mora biti tudi pravno in formalno utemeljeno. Zaradi tega, morajo svetovalni delavci delovati skladno z veljavnimi predpisi, ki urejajo to področje. Običajno so potrebni ukrepi predvideni z dokumentacijo, ki obsega postopke in predpise. Zanimalo nas je, katero dokumentacijo svetovalni delavci uporabljajo pri svojem delu. V prikazane izide so vključeni vsi izbrani odgovori posameznega anketiranca.

Svetovalni delavci se pri ukrepanju ob pojavu nasilja v družini nad učencem najpogosteje opirajo na *Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini* (38, 5 %) in na *Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009)* (27, 4 %). *Kazenski zakonik* uporablja le 4, 2 % vprašanih svetovalnih delavcev, kar je pričakovano, saj za rabo kazenskih sankcij niso usposobljeni. Nekateri izmed anketiranih svetovalnih delavcev pa predvidene dokumentacije sploh ne uporabljajo, kar nas je presenetilo. V zakonih in pravilnikih, ki se nanašajo na temo nasilja v družini, so namreč zapisana pravila in ukrepi, ki bi se jih naj svetovalni delavci držali in od katerih sta odvisni varnost ter dobrobit otroka, ki je žrtev družinskega nasilja.

Tabela 18: Dokumentacija pri ukrepanju ob pojavu nasilja v družini nad učencem.

<i>S katero dokumentacijo si pri primerih nasilja v družini največkrat pomagata??</i>	f	f (%)
Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (2009)	111	38,5
Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008)	79	27,4
Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009)	54	18,8
Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini (2010)	22	7,6
Kazenski zakonik (2012)	12	4,2
nič od naštetega	10	3,5
skupaj	288	100,0

Na podlagi rezultatov obdelave podatkov lahko **potrdimo raziskovalno hipotezo H3**: svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah večinoma ukrepajo skladno s pravili ob prepoznavi družinskega nasilja nad učenci; pri tem smiselno uporabljajo predvideno dokumentacijo.

6.5.5 Ozaveščanje o pojavu nasilja v družini nad učencem

6.5.5.1 Seznanjanje učencev s tematiko nasilja v družini nad učencem

Da bi se učenci zavedali obstoja nasilja v družini nad učenci in ga uspešno zaznavali, jih je potrebno s problematiko seznaniti. Svetovalni delavci se s pojavom nasilja v družini nad učenci večkrat srečujejo in jo tudi dobro poznajo, zato je prav, da prav oni seznanjajo in izobražujejo učence o tej občutljivi temi. Zanimalo nas je, če svetovalni delavci na slovenskih osnovnih šolah informirajo otroke o nasilju v družini in ali predstavijo možnosti prijave družinskega nasilja, če ga zaznajo nad svojimi sošolci oz. vrstniki. Prikazani izidi upoštevajo le podane odgovore. Nekaj svetovalnih delavcev ni želelo odgovoriti na to vprašanje.

Svetovalni delavci v večini osnovnih šol (90, 1 %) skrbijo za seznanjanje otrok z obstojem nasilja v družini nad učenci ter z možnostjo prijave nasilja, če ga zaznajo pri sošolcih ali vrstnikih. Izid raziskave je ugoden, saj so z izobraževanjem učencev o problematiki nasilja v družini možnosti za odkrivanje pojava nasilja tako večje.

Tabela 19: Ozaveščanje učencev o nasilju v družini.

<i>Ali na vaši šoli poskrbite, da so učenci seznanjeni s tematiko nasilja v družini in z vrstami zlorab ter da imajo možnost prijave nasilja v družini pri vas kot svetovalnemu delavcu?</i>	f	f (%)
da	111	90,1
ne	79	9,9
skupaj	151	100,0

Ne obstaja statistično značilna razlika v ozaveščanju učencev o tematiki nasilja v družini nad učencem glede na stratum ($\chi^2 = 3,556$; $P = 0,169$). V večini šol (90,1%) v večjih krajih svetovalni delavci vršijo ozaveščanje. Nekoliko nižji delež opazimo v manjših krajih, vendar ne gre za pomembno odstopanje.

Tabela 20: Ozaveščanje učencev o nasilju v družini nad učencem glede na stratum.

<i>Stratum</i> <i>Ali na vaši šoli poskrbite, da so učenci seznanjeni s tematiko nasilja v družini in vrstami zlorab ter da imajo možnost prijave nasilja v družini pri vas kot svetovalnemu delavcu?</i>	vas, zaselek, podeželje (manj kot 3000 prebivalcev)		večji kraj (3000 do približno 15000 prebivalcev)		mesto (več kot 15000 prebivalcev)		skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
da	46	88,5	48	96,0	42	85,7	136	90,1
ne	6	11,5	2	4,0	7	14,3	15	9,9
skupaj	52	100,0	50	100,0	49	100,0	151	100,0

Svetovalni delavci ne glede na delovno dobo v enaki meri vršijo ozaveščanje učencev o nasilju v družini nad učencem. Izidi kažejo, da ne obstaja statistično značilna razlika glede na delovno dobo vprašanih svetovalnih delavcev ($\chi^2 = 4,623$; $P = 0,328$). Iz tabele razberemo, da nekoliko manj pogosto vršijo ozaveščanje o družinskem nasilju svetovalni delavci z manj izkušnjami (18,2 %). Izid je pričakovan, saj menimo, da uspešno svetovanje in ozaveščanje temelji na izkušnjah in dovolj pogostem srečevanju s pojavom, ki pa je v začetku poklicne kariere še skromno.

Tabela 21: Ozaveščanje učencev o nasilju v družini nad učencem glede na delovno dobo svetovalnih delavcev.

Delovna doba	do 5 let		od 6 do 10 let		od 11 do 20 let		od 21 do 30 let		od 31 let		skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
<i>Ali na vaši šoli poskrbite, da so učenci seznanjeni s tematiko nasilja ./..?</i>												
da	18	81,8	18	85,7	44	89,8	35	97,2	21	91,3	136	90,1
ne	4	18,2	3	14,3	5	10,2	1	2,8	2	8,7	15	9,9
skupaj	22	100,0	21	100,0	49	100,0	36	100,0	23	100,0	151	100,0

6.5.5.2 Seznanjanje zaposlenih na šoli s tematiko nasilja v družini nad učencem

Šolski delavci so vsak dan v stiku z učenci, zato je prav, da so opremljeni s kvalitetnim znanjem in veščinami za zaznavo pojavov nasilja v družini nad učenci in da znajo pravilno ukrepati, ko se tako nasilje pojavi. Zanimalo nas je, če svetovalni delavci na slovenskih osnovnih šolah seznanjajo z obstojem nasilja v družini nad učenci tudi zaposlene na šolah. Prikazani izidi upoštevajo le podane odgovore, saj nekaj svetovalnih delavcev na vprašanje ni odgovorilo.

Na približno dveh tretjinah šol (65, 3 %), vključenih v raziskavo, svetovalni delavci izvajajo predavanja o možnostih prepoznavanja pojava nasilja v družini nad učenci, kar je ugoden rezultat. Kljub temu pa je potrebno opozoriti na 34,7 % vprašanih svetovalnih delavcev, ki zaposlenih o nasilju v družini nad učenci ne ozaveščajo. Delež je sorazmerno visok in pomeni, da posamezni primeri nasilja nad učenci ostanejo neprepoznani in se jih ne obravnava oz. rešuje.

Tabela 22: Seznanjanje zaposlenih s tematiko nasilja v družini nad učencem.

<i>Ali kot svetovalni delavec za zaposlene na vaši šoli kdaj izvedete predavanje o nasilju v družini in prepoznavanju znakov nasilja v družini nad učencem?</i>	f	f (%)
da	98	65,3
ne	52	34,7
skupaj	150	100,0

Analiza izvajanja ozaveščanja in predavanj za zaposlene pokaže, da obstaja statistično značilna razlika med izvajanjem seznanjanja glede na delovno dobo ($\chi^2= 22,129$, $P=0,000$). Predavanja za zaposlene pogosteje izvajajo izkušenejši svetovalci, torej tisti z daljšo delovno dobo. Izid je pričakovan, saj menimo, da svoje izkušnje lahko bolje in bolj kompetentno posredujejo svetovalni delavci z več letnimi izkušnjami.

Tabela 23: Seznanjanje zaposlenih s tematiko nasilja v družini nad učencem glede na delovno dobo svetovalnih delavcev.

<i>Delovna doba</i>	do 5 let		od 6 do 10 let		od 11 do 20 let		od 21 do 30 let		od 31 let		skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
<i>Ali kot svetovalni delavec za zaposlene na vaši šoli kdaj izvedete predavanje o nasilju /.../?</i>												
da	7	31,8	11	52,4	34	70,8	32	88,9	14	60,9	98	65,3
ne	15	68,2	10	47,6	14	29,2	4	11,1	9	39,1	52	34,7
skupaj	22	100,0	21	100,0	48	100,0	36	100,0	23	100,0	150	100,0

Dodatna analiza izvajanja ozaveščanja in predavanj za zaposlene je pokazala, da le-to ni odvisno od okolja, v katerem se šola nahaja. Ne obstaja namreč statistično značilna razlika v seznanjanju zaposlenih s tematiko nasilja v družini nad učencem glede na stratum, kaže pa se, da je takega ozaveščanja nekoliko manj v mestih ($\chi^2 = 5,154$; $P = 0,076$).

6.5.5.3 Seznanjanje staršev s tematiko nasilja v družini nad učencem

Poleg strokovnjakov so lahko pomemben vir zaznavanja in informacij o pojavu nasilja v družini nad učenci tudi starši učencev, saj je zelo verjetno, da bodo učenci o svojih opažanjih raje ali lažje obvestili svoje starše kot druge ljudi. Če bodo starši ustrezno seznanjeni z znaki pojava nasilja, bodo tega lažje zaznali in prepoznali ter tako primerno ukrepali. Zanimalo nas je, ali svetovalni delavci na slovenskih osnovnih šolah o nasilju v družini nad učencem seznanjajo tudi starše učencev. Prikazan je strukturni delež odgovorov, ki so jih svetovalni delavci podali, kajti nekaj svetovalnih delavcev na vprašanje ni odgovorilo.

69,5 % svetovalnih delavcev, vključenih v raziskavo, seznanja o nasilju v družini nad učenci tudi starše šoloobveznih otrok, kar pomeni ugoden rezultat. Želimo si, da še preostalih 30,5 % svetovalnih delavcev začne z aktivnostmi ozaveščanja staršev o problematiki družinskega nasilja, saj bi tako delež prepoznanih pojavov nasilja gotovo narastel ali pa bi pojav nasilja celo preprečili. Preventivno ozaveščanje namreč vodi v večjo informiranost staršev, ki lahko tako ob pojavu družinskega nasilja pomagajo svojemu otroku ali nasilje celo preprečijo.

Tabela 24: Seznanjanje staršev z nasiljem v družini nad učencem.

<i>Ali ste kot svetovalni delavec na pogovornih urah za starše kdaj predavali o nasilju v družini?</i>	f	f (%)
da	105	69,5
ne	46	30,5
skupaj	151	100,0

Prikazani izidi raziskave **potrjujejo raziskovalno hipotezo H4**: svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah ozaveščajo učence o družinskem nasilju nad učenci. Obenem pa svetovalni delavci o prepoznavanju družinskega nasilja in možnih ukrepih ob njegovem pojavljanju ozaveščajo tudi zaposlene na šoli in starše učencev. Na slabi tretjini šol, zajetih v raziskavo, pa teh preventivnih ukrepov še ne izvajajo.

6.5.6 Sodelovanje svetovalnih delavcev z zunanjimi institucijami

6.5.6.1 Vključevanje zunanjih institucij ob pojavu nasilja v družini nad učencem

V primerih, ko ukrepi svetovalnih delavcev na šolah ob pojavu nasilja v družini nad učencem ne zadostujejo ali pa razsežnost pojava presega njihove pristojnosti, je potrebno vključiti zunanje institucije. Pogostost vključevanja zunanjih institucij je odvisna od številnih dejavnikov in temelji na odločitvi svetovalnega delavca in zakonsko predvidenih ravnanjih. Svetovalne delavce smo vprašali, kako pogosto je potrebno ob pojavu nasilja v družini nad učencem vključiti zunanje institucije. Prikazani izidi upoštevajo le podane odgovore, saj nekaj svetovalnih delavcev na vprašanje ni odgovorilo.

Analiza vključevanja zunanjih institucij pokaže, da se svetovalni delavci ob pojavu nasilja v družini nad učencem v dobri polovici primerov (52, 2 %) odrečejo vključevanju zunanjih institucij. Ocenjujemo, da običajni ukrepi zadostujejo, v specifičnih primerih pa je vključevanje zunanjih institucij potrebno. Slaba četrtina (22, 9 %) svetovalnih delavcev ob vsakem pojavu nasilja v družini vključi zunanje institucije, kar kaže, da je takšen tudi delež težjih oblik nasilja v družini. Pogosto vključevanje zunanjih institucij zasledimo v 21,7 % primerov. Če povežemo pogosto in stalno vključevanje zunanjih institucij, se izkaže, da je skupni delež vključevanja zunanjih institucij dokaj visok, in sicer 44, 6 % vseh primerov. Na podlagi tega lahko sklepamo, da je vključevanje zunanjih institucij v reševanje problematike nasilja v družini nad učencem dokaj pogosto.

Tabela 25: Vključevanje zunanjih institucij ob pojavu nasilja v družini nad učencem.

<i>Kako pogosto je potrebno na vaši šoli vključiti zunanje institucije (center za socialno delo, policija itd.) v primerih nasilja v družini nad učencem?</i>	f	f (%)
redko	82	52,2
vedno	36	22,9
pogosto	34	21,7
nikoli	5	3,2
skupaj	157	100,0

Obstaja statistično značilna razlika med vključevanjem zunanjih institucij glede na stratum ($\chi^2 = 13,867$; $P = 0,031$). Iz tabele 26 razberemo, da je vključevanje zunanjih institucij ob pojavu nasilja v družini nad učencem pogostejše v večjih krajih in mestih, manj pogosto pa na podeželskih šolah. Predvidevamo, da se nasilje v družini nad učencem pogosteje pojavlja v večjih naseljih oziroma mestih. Posledično so svetovalni delavci, ki so zaposleni na šolah v mestih in večjih krajih, primorani večkrat ukrepati s pozivom in prijavo na zunanje institucije.

Tabela 26: Vključevanje zunanjih institucij glede na stratum.

<i>Stratum</i> <i>Kako pogosto je potrebno na vaši šoli vključiti zunanje institucije (center za socialno delo, policija itd.) v primerih nasilja v družini nad učencem?</i>	vas, zaselek, podeželje (manj kot 3000 prebivalcev)		večji kraj (3000 do približno 15000 prebivalcev)		mesto (več kot 15000 prebivalcev)		skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
vedno	10	18,2	15	28,8	11	22,0	36	22,9
pogosto	10	18,2	14	26,9	10	20,0	34	21,7
redko	30	54,5	23	44,2	29	58,0	82	52,2
nikoli	5	9,1	0	0,0	0	0,0	5	3,2
skupaj	55	100,0	52	100,0	50	100,0	157	100,0

Med odločitvami svetovalnih delavcev glede na njihovo delovno dobo za vključevanje zunanjih institucij ob pojavu nasilja v družini nad učencem statistično značilna razlika ($\chi^2 = 8,184$, $P=0,771$) ne obstaja. Odločitev za vključitev zunanje institucije ni odvisna od delovne dobe oziroma izkušenj svetovalnega delavca. Iz tabele 27 pa lahko razberemo, da se za vključitev zunanje institucije ob vsakem pojavu nasilja pogosteje odločijo svetovalni delavci z manj izkušnjami in tisti z največ izkušnjami. Sklepamo lahko, da prvi vključujejo zunanje institucije zato, ker si zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj manj zaupajo, tisti z največ izkušnjami pa so se naučili, da je takšen ukrep potreben za čim večjo otrokovo korist in varnost.

Tabela 27: Vključevanje zunanjih institucij glede na delovno dobo svetovalnih delavcev.

<i>Delovna doba</i>	do 5 let		od 6 do 10 let		od 11 do 20 let		od 21 do 30 let		od 31 let		skupaj	
	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)	f	f (%)
vedno	7	30,4	4	19,0	12	23,1	7	18,4	6	26,1	36	22,9
pogosto	6	26,1	4	19,0	8	15,4	10	26,3	6	26,1	34	21,7
redko	9	39,1	13	61,9	29	55,8	20	52,6	11	47,8	82	52,2
nikoli	1	4,3	0	0,0	3	5,8	1	2,6	0	0,0	5	3,2
skupaj	23	100,0	21	100,0	52	100,0	38	100,0	23	100,0	157	100,0

Na podlagi izidov lahko **potrdimo raziskovalno hipotezo H5**: svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah uspešno sodelujejo z drugimi institucijami v primerih družinskega nasilja nad učenci; zunanje institucije so v problematiko nasilja v družini nad učencem vključene v 44,6 % obravnavanih primerov.

7. SKLEP

Nasilje se dogaja med pripadniki vseh ekonomskih in socialnih razredov ter različnih kultur, verstev in spolnih orientacij. Pogosto poteka skrito očem javnosti, v zasebnih prostorih, znotraj družine, kjer so žrtve velikokrat otroci, ki so najranljivejša skupina. Prav zato je zelo pomembno, da se namerne uporabe fizične, psihične, spolne, ekonomske moči ali sile ter zanemarjanja ne prezre, saj gre za nedopustna dejanja, za katera ni opravičila.

Zaposleni v vzgojno-izobraževalnih institucijah morajo vsako nasilje obravnavati z veliko mero pozornosti, odgovornosti in skrbnosti, opremljeni morajo biti z znanji in veščinami za prepoznavanje znakov družinskega nasilja in večji ustreznih ukrepov ob pojavu nasilja.

Z magistrskih delom smo želeli raziskati, koliko in kako so strokovni delavci, zaposleni v svetovalnih službah v slovenskih osnovnih šolah, seznanjeni s problematiko nasilja v družini, kakšna je njihova vloga pri odkrivanju tega pojava in kako prispevajo k zmanjšanju oz. preprečevanju nasilja. Prav tako smo ugotavljali, ali obstajajo glede obravnavane problematike statistično značilne razlike med mestnimi in podeželskimi osnovnimi šolami ter ali delovna doba strokovnih delavcev, zaposlenih v svetovalnih službah, odločilno vpliva na zaznavanje in reševanje nasilja v družini nad učencem.

Na podlagi izidov anketnega vprašalnika smo ugotovili, da so svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah dobro seznanjeni z znaki družinskega nasilja nad učenci in da poznajo ukrepe, potrebne ob srečanju z družinskim nasiljem.

Svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah pogosto prepoznajo znake družinskega nasilja, med katerimi gre največkrat za telesne poškodbe, agresivno vedenje in prestrašenost žrtve, torej za znake, ki so hitro in jasno vidni. O družinskem nasilju nad učencem pa jih velikokrat obvestijo kar učenci, ki so žrtve nasilja, ali učitelji, ki prepoznajo spremembe v vedenju otroka.

Prav tako smo ugotovili, da svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah večinoma ukrepajo skladno s pravili za ravnanje ob prepoznavi družinskega nasilja nad učenci, pri čemer smiselno uporabljajo predvideno dokumentacijo. Sklepamo torej, da so s pravilniki in z zakoni, ki urejajo obravnavano področje, dobro seznanjeni in jih s pridom uporabljajo pri svojem delu.

Izsledki anketnega vprašalnika prav tako kažejo, da svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah ozaveščajo otroke o družinskem nasilju nad učenci. O prepoznavanju nasilja v družini in ukrepih ob njegovi pojavitvi pa prav tako poučujejo ostale zaposlene na šoli in tudi starše učencev. Približno tretjina šol slednjega še ne izvaja.

Svetovalni delavci v slovenskih osnovnih šolah v primerih družinskega nasilja nad učenci uspešno sodelujejo z drugimi institucijami, torej s centrom za socialno delo, policijo in z državnim tožilstvom. Zunanje institucije so v problematiko reševanja nasilja v družini nad učencem vključene v skoraj polovici primerov.

V Sloveniji imamo torej kar kvalitetno pravno podlago, ki ureja področje družinskega nasilja, vendar sklepamo, da kljub temu veliko primerov ostane skritih. Svetovalni delavci in drugi strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju ter sploh vsi ljudje se moramo truditi in opraviti vse, kar je v naši moči, da zmanjšamo ali popolnoma preprečimo pojave nasilja v družini. Ko zaznamo nasilje v družini, moramo odločno ukrepati, naznaniti dogajanje ustreznim institucijam, in tako prispevati k zaščiti žrtve in h kaznovanju povzročitelja nasilja.

Strokovni delavci, ki delajo z otroki in mladino, se morajo nenehno izobraževati in usposablјati, da bi uspešno prepoznavali znake družinskega nasilja nad učenci, pri tem pa ustrezno ukrepali, pomagali in svetovali žrtvi ter jo zaščitili. Naloga vseh nas je, da spregovorimo in pomagamo.

LITERATURA

- Albers, N. (2005): *The geography of domestic violence: assessing reported domestic violence in Missouri*. Columbia: University of Missouri-Columbia.
- Bašič, K. (2010): *Naše geslo - delajmo z znanjem in skupaj za zaščito otrok: praktikum: gradivo izobraževalnega seminarja Prepoznavanje spolnih zlorab in ukrepanje*. Ljubljana: Združenje proti spolnemu zlorabljanju.
- Bezenšek Lalić, O. (2009): *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*. Ljubljana: Društvo SOS, telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Domiter Protner, K. (2011): Vloga šole pri prepoznavanju izpostavljenosti otrok nasilju v družini. *Socialno delo*, 50 (5). 317–327.
- Domiter Protner, K. (2012): Težavnost opredelitev različnih oblik zlorabe otrok v družini. *Socialno delo*, 51 (6). 379–387.
- Domiter Protner, K. (2014): *Zloraba otrok v družini: možnosti ukrepanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Društvo za nenasilno komunikacijo* (b. d.). Pridobljeno 23. 4. 2015, <http://www.drustvo-dnk.si/>.
- Erb, H. H. (2004): *Nasilje v šoli: In kako se mu zoperstaviš?*. Radovljica: Didakta.
- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin* (1994). Uradni list RS, št. 33/1994, Mednarodne pogodbe, št. 7/94.

- Filipčič, K. (2008): *Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) / uvodna pojasnila*. Ljubljana: GV Založba.
- Filipčič, K. in Klemenčič, I. (2011): *Obravnavanje nasilja v družini: priročnik za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Filipčič, K. (2012): O pravnih vidikih odzivanja na nasilje v družini. V Muršič, M. (ur.): *(O)krog nasilja v družini in šoli* (43–74). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Finkelhor, D., Turner, H., Hamby, S. in Ormrod, R. (2011): *Polyvictimization: Children 's Exposure to Multiple Types of Violence, Crime, and Abuse*. Pridobljeno 20. 12. 2015, <http://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1024&context=ccrc>.
- Frangž, D. (2010): Spolna zloraba otroka kot oblika nasilja v družini. V *Nasilje v družini: Kazenskopravni, kriminalistični in kriminološki problemi* (95–113). Maribor: Pravna fakulteta, Fakulteta za varnostne vede.
- Horvat, D. (2009): Nasilje nad otroki v družini ter zakonska zaščita in pristojnosti šole. *Šolsko svetovalno delo*, 13 (3-4). 4–11.
- Horvat, D. in Matko, K. (2014): Oblike pomoči, pristojnosti in organizacije, ki nudijo pomoč ženskam in otrokom – žrtvam nasilja ter delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. V Veselič, Š., Horvat, D. in Plaz, M. (ur.): *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS, telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja.
- Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2)* (2012). Uradni list RS, št. 50/2012.
- Klemenčič, I. in Janjušević, P. (2009): Nasilje nad otrokom v družini in šolah: kako ukrepati? *Šolsko svetovalno delo*, 13 (3-4). 12–17.

- Klemenčič, I. (2012): Družbene spremembe in učni (ne)uspeh v kontekstu preprečevanja nasilja v družini. V Muršič, M. (ur.): *(O)krog nasilja v družini in šoli (75–101)*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Konvencija o otrokovih pravicah* (1990). Uradni list SFRJ - MP, št. 15/1990; Uradni list RS – MP, št. 9/1992.
- Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima* (2011). Uradni list RS, št. 1/2015, Mednarodne pogodbe, št. 1/15.
- Kraljić, S. (2010): Razveza staršev kot oblika psihičnega nasilja nad otroki. V *Nasilje v družini: Kazenskopravni, kriminalistični in kriminološki problemi (83-93)*. Maribor: Pravna fakulteta, Fakulteta za varnostne vede.
- Leskošek, V. (2014): Razvoj dela na področju nasilja nad ženskami v Sloveniji. V Veselič, Š., Horvat, D. in Plaz, M. (ur.): *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS, telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja.
- Lovše, M. (1997): Agresiven otrok in odzivi učitelja. *Didakta*, 6 (32/33). 53–63.
- Maxwell, M. G. (1994): *Children and Family Violence: The unnoticed Victims*. Minnesota: Center Against Violence and Abuse.
- Mikuš Kos, A. (1993): Psihološke determinante dogajanj, ki sopogujejo trpinčenje otrok in vplivajo na odzivanje strokovnjakov. V Imperl, F. (Ur.): *Delovne konference o delovanju in sodelovanju strokovnih služb na področju preprečevanja zlorab in zanemarjanja otrok* (str. 19-39). Logatec: Firis, d. o. o.

Ministrstvo za notranje zadeve, Policija (b. d). Pridobljeno 11. 5. 2015, <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/76859-le-vsi-skupaj-rtve-v-sodelovanju-s-svojci-s-prijatelji-in-z-institucijami-lahko-prepreimo-nadaljnje-nasilje?tmpl=component&print=1&page=&lang>.

Muršič, M. (2012): Prekiniti krog nasilja (za varnejše družine in vzgojno-izobraževalne zavode). V Muršič, M. (ur.): *(O)krog nasilja v družini in šoli* (7–42). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

Najrajter, D. (2010): Možnosti in okviri dopustnosti delovanja izobraževalnih institucij pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini. V *Nasilje v družini: Kazenskopravni, kriminalistični in kriminološki problemi* (131-146). Maribor: Pravna fakulteta, Fakulteta za varnostne vede.

Obran, N. (2014): *Nasilje nad ženskami - prav(n)e poti v varno življenje žensk in otrok: praktični vodnik po sodnih in upravnih postopkih*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Palaić, T. (2012): Nasilje v družinah - institucionalna intervencija. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, 39 (249). 101–115.

Pivk Vončina, N. (2007): *Prepoznavanje posledic družinskega nasilja v okviru športne vzgoje v vrtcih*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (2009). Uradni list RS, št. 104/2009.

Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009). Uradni list RS, št. 31/2009.

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini (2009 do 2014). Uradni list RS, št. 41/2009.

Rus Makovec, M. (2004): *Družina in nasilje*. Pridobljeno 14. 5. 2015, <http://www.varuh-rs.si/projekti-in-promocija/projekti/arhiv-projektov-in-konferenc/povzetki-referatov/maja-rus-makovec/>.

Salcido Carter, L., Weithorn, L. A., in Behrman, R. E. (1999): Domestic Violence and Children: Analysis and Recommendations. *The Future of Children*, 9 (3). 4-20.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2000): Pridobljeno 14. 5. 2015, <http://bos.zrc-sazu.si/skj.html>.

Sodstvo Republike Slovenije (2008): Sodni primer *VSL sklep IV Cp 3711/2008*. Pridobljeno 8.5.2015, http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/visja_sodisca/42060/.

Sodstvo Republike Slovenije (2011): Sodni primer *VSL V Kp 320/2010*. Pridobljeno 24.2.2016, <http://www.sodisce.si/vsrs/odlocitve/2010040815258339/>.

Sodstvo Republike Slovenije (2012): Sodni primer *VSL V Kp 35/2011*. Pridobljeno 24.02.2016, <http://sodisce.si/vsrs/odlocitve/2012032113045241/>.

Ustava Republike Slovenije (1991). Uradni list RS, št. 33/1991-I, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006, 47/2013.

Ver Steegh (2005): Differentiating Types of Domestic Violence: Implications for Child Custody. *Louisiana Law Review*, 67. Pridobljeno 20. 12. 2015, <http://open.mitchellhamline.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1217&context>

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008). Uradni list RS, št. 16/2008.

Žužul, M. (1989): *Agresivno ponašanje: Psiholgijska analiza*. Zagreb: Radna zajednica Republičke konferencije Saveza socialističke omladine Hrvatske.

PRILOGE

ANKETNI VPRAŠALNIK za svetovalne delavce na slovenskih osnovnih šolah

1. Označite spol.

- a) moški
- b) ženski

2. Kje se nahaja, na kateri ste zaposleni?

- a) vas, zaselek, podeželje (manj kot 3000 prebivalcev)
- b) večji kraj (3 000 do približno 15 000 prebivalcev)
- c) mesto (več kot 15 000 prebivalcev)

3. Označite število let svoje delovne dobe v vzgoji in izobraževanju.

- a) do 5 let
- b) 6 do 10 let
- c) 11 do 20 let
- d) 21 let do 30 let
- e) nad 31 let

4. Ali ste se na delovnem mestu že srečali s primerom nasilja v družini nad učencem?

- a) da
- b) ne

5. Kje ste pridobili znanja za prepoznavanje znakov nasilja v družini nad učencem?

- a) na fakulteti
- b) s pomočjo knjig, revij, dokumentacije, spleta
- c) na seminarjih/predavanjih na to temo
- d) od sodelavca
- e) drugje: _____

6. Zaradi katerih znakov bi pomislili na nasilje v družini nad učencem?

- a) telesne poškodbe
- b) utrujenost, zaspanost
- c) agresivno vedenje
- d) zadržanost, pasivnost
- e) zanemarjenost
- f) prestrašenost
- g) slab šolski uspeh
- h) drugo: _____

7. Kaj je potrebno ob srečanju z nasiljem v družini nad učencem storiti najprej?

- a) se pogovoriti z učencem, nad katerim je bilo izvedeno nasilje
- b) obvestiti center za socialno delo in policijo
- c) obvestiti ravnatelja
- d) obvestiti učenčeve starše
- e) molčati zaradi poklicne skrivnosti
- f) drugo: _____

8. Menite, da ste kot svetovalni delavec dovolj dobro seznanjeni z možnimi znaki nasilja in ukrepi v primeru nasilja v družini nad učencem?

- a) da
- b) ne

9. Kako pogosto je potrebno na vaši šoli vključiti zunanje institucije (center za socialno delo, policija itd.) v primerih nasilja v družini nad učencem?

- a) vedno
- b) pogosto
- c) redko
- d) nikoli

10. Ali na vaši šoli poskrbite, da so učenci seznanjeni s tematiko nasilja v družini in vrstami zlorab ter da imajo možnost prijave nasilja v družini pri vas kot svetovalnemu delavcu?

- a) da
- b) ne

11. Ali za zaposlene na vaši šoli kdaj izvedete predavanje o nasilju v družini in prepoznavanju znakov nasilja v družini nad učencem?

- a) da
- b) ne

12. Ali ste kdaj kot svetovalni delavec na pogovornih urah staršem predstavili problematiko nasilja v družini?

- a) da
- b) ne

13. Ali na šoli vodite statistiko prijavljenih primerov nasilja v družini nad učencem?

- a) da
- b) ne

14. Kdo je na vaši šoli bolj izpostavljen nasilju v družini?

- a) dečki
- b) deklice

15. Ali na vaši šoli zaznavate porast prijav nasilja v družini nad učencem?

- a) da
- b) ne
- c) ne vodimo statistike

16. Kako kot svetovalni delavec najpogosteje pridete do informacij o nasilju v družini nad učencem na vaši šoli? O tem poročajo:

- a) učitelji oz. razrednik učenca
- b) učenec, nad katerim je bilo izvedeno nasilje v družini
- c) drugi učenci
- d) drugo: _____

17. Kako pogosto v primeru nasilja v družini nad učencem nudite podporo tudi ostalim družinskim članom?

- a) vedno
- b) pogosto
- c) redko
- d) nikoli

18. S katero dokumentacijo si v primeru nasilja v družini največkrat pomagata?

- a) *Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (2009)*
- b) *Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009)*
- c) *Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini (2010)*
- d) *Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008)*
- e) *Kazenski zakonik (2012)*
- f) nič od naštetega
- g) drugo: _____

19. Ali ste morali o primeru nasilja v družini nad učencem na vaši šoli že kdaj pričati na sodišču?

- a) da
- b) ne

20. Ste morali kdaj pravno odgovarjati zaradi neustreznega ukrepanja v primeru nasilja v družini nad učencem?

a) da

b) ne